

PAPER DETAILS

TITLE: Islâmî Çocuk Edebiyatı

AUTHORS: Adem ÇALISKAN

PAGES: 409-436

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/188629>

İSLÂMÎ ÇOCUK EDEBİYATI

Arş. Görv. Adem ÇALIŞKAN*

ÖZET

Geleceğimizin teminatı olan çocuklarımızı çağın gereklerine göre eğitmek, bizlerin en önemli görevlerinden biridir. Bu görev, sadece çocukların bilim ve teknikle ilgili bilgileri edinmeleri ile değil, aynı zamanda kültür, sanat ve edebiyat alanlarında da bilgilenmeleri ve eğitilmeleri ile gerçekleştirilebilir.

Bunun için, genel anlamda ‘Çocuk Edebiyatı’, özel anlamda ise ‘İslâmî Çocuk Edebiyatı’ ürünlerine, bunların geliştirilmesine ve sunulmasına büyük bir gereksinim vardır. Ancak bu iş, ‘çocukça bir iş’ değildir. Bu nedenle, İslâmî Çocuk Edebiyatı’nın teorik temellerinin tesisi ve pratikte buna uygun eserler verme konusunda aşırı derecede bir titizlik göstermek gerekir. İşte bu makale, böyle bir teşebbüs sonucunda ortaya çıkmıştır.

‘İslâmî Çocuk Edebiyatı’ adlı bu makale, ‘Giriş’, ‘a.Tarihçe’, ‘b.Kaynakları’ (‘ba.Kur’an’da Çocuk’, ‘bb.Sünnet’te Çocuk’), ‘c.Çocuk ve Edebiyat / Çocuk Kitapları’, ‘ç.İslâmî Çocuk Edebiyatı Üzerine Çalışmalar’ (‘ça.İslâm Ülkelerindeki Çalışmalar’, ‘çb.Bizdeki Çalışmalar’), d.‘İslâmî Çocuk Edebiyatı Ürünleri’ (‘da.Çeviri Ürünler’, ‘db.Telif Ürünler’, ‘dba.Diğer İslâm Ülkelerindekiler’, ‘dbb.Bizdekiler’) adlı bölümleri içerir. Makale, ‘Sonuç’ kısmı ile sona erdirilmiş ve sonunda da geniş bir ‘Bibliyografya’ya yer verilmiştir.

İslâmî Edebiyat ya da İslâmî Edebiyat Teorisi bağlamında ele alınan İslâmî Çocuk Edebiyatı’nın aynı temele dayandığını, yani Kur’an-ı Kerim ve Sünnet’te dayanaklarının olduğunu söylemeye bile gerek yoktur.

Ülkemizdeki çalışmalar açısından bakıldığında, bu alanın henüz keşfedilmekte olduğunu söylemek gerekir. Bu yeni alana yönelik teorik ve pratik çalışmalar yapılmaktadır.

Sonuç olarak, makalemiz de aynı amaçla kaleme alınmıştır.

GİRİŞ

Çocuklar, aile ve dünya bahçesinin güzel kokulu çiçekleridir. Onlar dünyaya göz açtıkları zaman evlerde bir neşe ve mutluluk kandili, üzüntülerin, kederlerin panzehiri, hayatın ise iksiri ve tadıdır.

Çocuk, her türlü kin ve garazdan uzak, art niyetsiz, peşin hükümsüz ve tarafsızdır. Kalpleri iyiliklerle çarpan bütün çocuklar, altın birer yürek taşıyor ve onlar, iyiler, düşkünler, mazlumlar ve ailelerden yanadırlar... Diğer taraftan çocukluk ise, insanoğlunun en unutamadığı en güzel evresidir. Çocukluk dönemi, insan hayatının doğuştan 15-16 yaşına kadar süren oldukça uzun bir

süresini içine alır.

Bilindiği gibi çocuk, önce aile, okul ve çevre üçgeni içinde doğar, büyür ve şekillenir. Bu öğelerden herhangi birinde oluşabilecek bir aksaklık ve noksanlık, hayatı boyunca onda olumsuz bir biçimde etkisini gösterir. Bu itibarla, evlerimizin saksısız çiçekleri olan çocuklarımıza karşı önce insânî, sonra ailevî, dînî ve millî görevlerimizi eksiksiz yerine getirmeliyiz.

Herkesin görevi, Yüce Mevlâ'nın emanet ettiği bu kutlu varlıklara sevgiyle davranmak, onları en güzel biçimde eğitmek, terbiye etmek, kendi içinde uyumlu, inançlı ve çevresine faydalı birer fert olarak yetiştirmek olmalıdır.

Hiç şüphesiz bunun için de, bu körpecik dimağların '*istendik davranışları edinmesi ve istendik biçimde gelişmesi*'ni istiyorsak,¹ genel anlamda 'çocuk edebiyatı', özel anlamda ise 'İslâmî Çocuk Edebiyatı' ürünlerine, bunların geliştirilmesine ve sunulmasına büyük bir ihtiyaç vardır.

Çocuğun varlığını kabul ediyorsak, Hz. Peygamber'in '*Ümmetimin çokluğu ile iftihar ederim.*' dediğini hatırlıyorsak, bu konuda çok iyi ve etraflıca düşünmemiz gerekir. Öte yandan bu işin 'çocukça bir iş olmadığı'nı kavrayabiliyorsak, İslâmî Çocuk Edebiyatı'nın teorik temellerinin tesisi ile pratikte buna uygun eserler verme konusunda kılı kırk yararcasına bir titizlik göstermek zorundayız.

A.TARİHÇE

Çocuk edebiyatı, başlangıçta "çocuğa göre", "çocuklar için" ve "çocuk duyarlılığı" ayrımına gidilerek çocuk psikolojisindeki gelişmelerin sonucu üzerinde durulan bir kavram durumundaydı. Eğitimci yazarların üzerinde durduğu faydacı yaklaşım, zamanla edebiyatçıların tepki göstermesine yol açtı. Zaman içinde çocuk edebiyatı üzerine yapılan tartışmalar bu nokta üzerinde gelişti ve günümüze kadar ulaştı. Bugün de aynı tartışmalar devam ediyor.

Yakın bir geçmişe kadar çocuklar için edebiyat yapılmasının gereği üzerinde durulmadığı halde, çocuk kitaplarının ülkelerin sınırlarını aşmasıyla, konu, enine-boyuna ilgi odağı durumuna geldi.

Çocukluk çağlarına göre bağımsız, kendi başına var olan bir çocuk edebiyatını savunanlarla edebiyatı bir bütün olarak kabul eden, çocuklar için ayrı bir edebiyatın olamayacağını ileri süren yazar çevresi, günümüzde birbirini tamamlayan, iç içe girmiş görüşlerin savunucuları olmuşlardır.

Çocuk edebiyatının doğuşunu eğitimci yazarların katkılarına bağlamak mümkün olsa bile eksik bir niteleme olur bu. Kavramın arka plânı

* O.M.Ü. İlahiyat Fakültesi.

¹ Eğitimciler bu hususu özellikle vurgularlar ve 'eğitim'i, şu şekilde tanımlarlar: "Eğitim bireyin davranışında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir." (Bkz.: Selahattin Ertürk, *Eğitimde 'Program' Geliştirme*, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 1972, s.12.)

üzerinde durulması gerekirse, çocuk edebiyatının ortaya çıkmasını çocuklara borçlu olduğumuzu belirtmemiz gerekir.²

Aynı konuda M. Ruhi Şirin, kendisiyle yapılan bir mülakatta şunları söylemiştir:

“Birçok kaynakta ‘çocuk edebiyatı’ değerlendirilirken çocuk edebiyatının 16. yüzyıldan sonra konuşulmaya, tartışılmaya başlandığı belirtilmektedir. Batıda ‘çocuk edebiyatı’ ile ilgili literatür çalışmaları ve çocuk edebiyatı tarihiyle ilgili araştırmalarda bu konuda kesin bir tarih belirtilmediği, bundan kaçınıldığı görülmektedir.

... Kavram olarak çocuk edebiyatının tartışılmaya başlanması, psikolojideki gelişmeler, çocuğa yönelik eğitimde yeni arayışlarla yakından ilgili bulunuyor...”³

Genel anlamda tüm çocukların, özel anlamda Müslüman ailelerin çocuklarının üzerine, gelişen ama o kadar da değerlerini yitiren dünyanın tüm olumsuzluk ve kötülüklerini çeşitli araçlarla (başta medya vb.) empoze ettiği günümüzde, dünyada ‘Çocuk Edebiyatı’ konusunda çok ciddi çalışmalar yapılırken, Müslümanların ‘İslâmî Çocuk Edebiyatı’ ‘olmalı mı, olmamalı mı’ tartışmasını bir kenara iterek, bu konudaki mesaisine son sürati vermesi gerekir.

“Çocuk edebiyatının, insanın var oluşundan beri mevcut bulunduğu, insanın ilk çağlarından itibaren çocuklara, onları eğitmek, eğlendirmek ve oyalamak için bir takım masallar, hikayeler anlatıldığı, tekerlemeler ve bilmeceler öğretildiği; bunların çocuk edebiyatının sözlü ürünleri olduğu ve yazının bulunmasından sonra da yazılı duruma geldikleri kabul edilir. Fakat ilk çocuk kitabı ancak M.S. VII. asırda yazılabilmiş, masalları derleyip yazılı duruma getirmek de XIX. asırda gerçekleştirebilmiştir...

Çocuklara yönelik ilk eserler, genellikle din eğitim ve öğretiminde kullanılan didaktik ürünlerdir...

İlk resimli çocuk kitabı, *Orbis Pictus* (Resimlerle Dünya) adıyla, 1637’de Johann Amos Comenius tarafından yayımlanmıştır...”⁴

Bilindiği gibi günümüzde ‘Dünya Çocuk Klâsikleri’ tüm çocuklar tarafından okunmaktadır. “Bu kitapların başarısını sadece edebiyatla açıklamak sınırlı bir bakış açısını gerektirir. Çocuk kitaplarının yaygın bir dünya diliyle yazılmış olması, ülkelerin dünya kültürü içindeki yeri de önem taşıyor. Bir bakımdan çocuk klasikleri hem edebiyat hem de ‘egemen güçlerin’ politikalarının birer uzantısı sayılırlar. Klasiklerin konumunu

² Mustafa Ruhi Şirin, “Bir Yazarlık Biçimi”, *Diriliş*, Sayı:13, 17 Ekim 1988. Ayrıca bu yazıyı krş.: A.mlf., *Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1989*, Gökyüzü Yayınları, İstanbul, 1989, s.58-59 vd.

³ Nevzat Yüksel, “Çocuk Edebiyatı Üzerine M. Ruhi Şirin’le”, *İslâmî Kültür, Sanat ve Edebiyat*, Kasım - Aralık - Ocak 1988 / 89, Sayı:3, s.53.

⁴ Necmeddin Sefercioğlu, “Çocuk Edebiyatı”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi. Devirler / İsimler / Eserler / Terimler*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1977, c.2, s.156.

belirleyen bir başka nokta ise, teknoloji unsurlarının yayına etkisidir” diyen M. Ruhi Şirin, önemli bir noktaya parmak basıyor:

“*Dînî duyarlıkları* zedeleyici unsurlar taşıyan çocuk klasiklerinin üzerinde durulmamış olması ise yaygın batı kültürünün meydana getirdiği bir neticedir. Dinî semboller, batı mitolojisi ve efsaneler egzotizmle universalizm çocuk klâsiklerinin kimliğini oluşturuyor.

Çağdaş çocuk edebiyatlarını kurmak isteyen toplumlar bu edebiyat tekelinin tesirinde bir edebiyat kurmaya çalışıyorlar. Oysa çocuk edebiyatı, önce, toplumların idealleri etrafında gelişmesi gereken bir edebiyattır.”⁵

B.KAYNAKLARI

Eğer, genel anlamda ‘Çocuk Edebiyatı’ndan değil de,⁶ özel anlamda ‘İslâmî Çocuk Edebiyatı’ndan söz ediyorsanız, bu edebiyatın İslâmî temellere dayanması gerekir. İslâmî Edebiyat ya da İslâmî Edebiyat Teorisi bağlamında ele alınan bu edebiyatın da aynı temele dayandığını, yani Kur’ân-ı Kerim ve Sünnet’te dayanaklarının olduğunu söylemeye bile gerek yoktur.⁷

⁵ Mustafa Ruhi Şirin, “Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış”, *İlim ve Sanat*, Kasım – Aralık 1986, Sayı: 10, s.40. Bu konuda ayrıca şu esere de bakılabilir: Hüseyin Emin Öztürk, *Batı Çocuk Klasiklerinde Temel Değerler*, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, Ankara, 1991, X+167 s.

⁶ Genel anlamda ‘Çocuk Edebiyatı’ üzerine yerli ve yabancı dilde inceleme, tebliğ, makale, deneme, kitap, antoloji ve dergi ... vb. pek çok yayın vardır. Bu konuda birkaç çalışma için bkz.: Fuat Baymur – Kemal Demiray, *Çocuk Edebiyatı Antolojisi*, Maarif Vekaleti, Ankara, 1957, 235 s.; *Türk Edebiyatı. Aylık Fikir ve Sanat Dergisi* (Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı), Sayı: 111, Ocak 1983; Enver Naci Gökşen, *Örnekleriyle Çocuk Edebiyatımız*, 5.bs., Remzi Kitabevi, İstanbul, 1985, 202 s.; Mustafa Ruhi Şirin, “Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış”, *Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1987*, (Yay. Haz.: Mustafa Ruhi Şirin), c.1, Gökyüzü Yayınları, İstanbul, 1987; Fatih Erdoğan, *1985-87 Yerli Çocuk Yazını Ürünlerinin Konusal ve Sayısal Analizi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1989; H. Kemal Karmal, *Çocuk Tiyatrosu*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1990; Bahriye Tilki, *Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanlarında Çocuk*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1990; Öztürk Özden, *Türkiye’de 1928’e Kadar Çıkan Dergilerde Çocuk ve Aile Teması*, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes, 1991; Gülnaz Pehlivan, *Türkiye’de 1928’e Kadar Çıkan Çocuk Kitaplarında Çocuk ve Aile Teması*, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes, 1991; Aylin Göçmen, *Çocuk Edebiyatı Makaleler Bibliyografyası (1953-1991)*, Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Yayınlanmamış Lisans Tezi, İzmir 1995, TDE. 498; Alev Sınar, *Türk Hikaye ve Romanında Çocuk (1872-1950)*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, ?; Nazan Kızıltan, *Türk Çocuk Yazını Dilinin Dilbilimsel Analizi*, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, ?; Selahattin Dilidüzgün, *Çağdaş Çocuk Yazını*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1996, 136 s.; Yrd. Doç. Dr. Zeki Gürel, *Cumhuriyet Devri Çocuk Edebiyatı*, Çocuk Edebiyatçıları Birliği Derneği Yayınları, Ankara, 1998, 110 s.

⁷ Konu ile ilgili olarak Prof. Dr. M. Yaşar Kandemir’in şu ifadeleri bu konuya ışık tutar: “...Bu yönüyle Kur’ân-ı Kerim, ideal terbiyenin en sağlam ve rasyonel kaynağıdır. İlâhî kitabımızın yanında, İlâhî terbiye ile yetiştiğini bildiğimiz Peygamber Efendimizin örnek hayatı ve hadisleri, eshâb-ı kirâmın, İslâm ve Müslüman Türk büyüklerinin örnek hayatları ve

Velev ki böyle bir İslâmî dayanak olmasa dahi, müslüman, geleceğinin teminatı olan çocuklarının terbiyesi ve manevî eğitimi için bugün dünyada mevcut bu edebiyat türünü ‘ibaha’ türünden sayıp, kendi inanç, kültür ve medeniyetinin hizmetine kullanmasını bir görev bilmelidir.

Kur’ân-ı Kerim ve Sünnet’te ‘çocuk’ kavramının ne olup olmadığını ana hatlarıyla bilmek, gerek bu sahada İslâmî Çocuk Edebiyatı’na eser kazandıracak yazar ve şairler için ve gerekse inceleme, makale, deneme yazacak olanlar ya da teorik mahiyette kalem oynatacaklar için bir zorunluluktur.

Diğer yandan İslâmî Çocuk Eğitimi ile doğrudan ilgilenen kişi, kurum veya akademisyenlerle İslâmî Çocuk Edebiyatı üzerine çalışanların işbirliğine de gerek vardır.⁸

ba.Kur’ân’da Çocuk

“Kur’ân-ı Kerim’de, Türkçe’deki çocuk kelimesinin karşılığı olan *tıfl* ve *sabî* kelimeleri ancak birkaç ayette geçer. Fakat çocukla ilgili meseleler, diğer anlamları yanında ‘çocuk’ manasında da kullanılmış olan çok sayıda değişik kelime etrafında geniş bir şekilde ele alınmaktadır. Bunların başlıcaları *ibn*, *veled* (çoğulu *evlâd*), *gulâm*, *sağîr*, *zürriyyet*, *hafede*, *ehl*, *âl*, *yetîm*, *rebâib*... kelimeleridir. Kullanıldıkları yer ve üslûp bakımından genellikle bu kelimelerle henüz bulûğ çağına ermemiş insan kastedilmektedir. Bunun yanında gerek fıkıh kitaplarında, gerekse çocuk gelişimi ve eğitimine yer veren bazı eserlerde, bu devrenin kendi içindeki gelişim safhaları dikkate alınarak her safhadaki çocuk için, hatta kız ve erkek çocuklar için ayrı ayrı kelimeler de kullanılmıştır...

Kur’ân-ı Kerim, genel olarak insanların Allah’tan “kusursuz, iyi bir çocuk” talep ettiklerini bildirmektedir (*el-A’râf* 7 / 189-190). Aynı şekilde bazı peygamberlerle salih kulların, Allah’ın kendilerine iyi bir nesil, temiz bir soy ve soylarından O’na kulluk eden milletler vermesi için dua ettikleri bilinmektedir (*el-Bakara* 2 / 128; *Âl-i İmran* 3 / 35, 38; *İbrahim* 14 / 35, 40). İnsanın çocuklara duyduğu derin sevginin ondaki fitrî duygulardan biri olduğunu açıklayan Kur’ân-ı Kerim (*Âl-i İmran* 3 / 14), bu eğilimi son derece tabii karşılayarak bütün müslümanların dualarında Allah’tan, kendilerine göz nuru olacak eşler ve çocuklar vermesini niyaz etmelerini ister (*el-Furkan* 25 /

menkıbeleri çocuk edebiyatımızın en esaslı kaynaklarıdır...” [Bkz.: Prof. Dr. M. Yaşar Kandemir, “Nasıl Bir Çocuk Edebiyatı”, *Türk Edebiyatı, Aylık Fikir ve Sanat Dergisi* (Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı), Sayı:111, s.22.]

⁸ Üniversitelerimizin bazılarında konu ile ilgili değerli tezler de yapılmaktadır. Yapılacak bu çalışmaların giderek artacağını ve niteliğinin de aynı oranda yükseleceğini ümit ediyoruz. Bunlara örnek olarak, şu iki çalışmayı göstermek mümkündür: Atiye Gözen, *Çocuk Hikayelerinde Dinî Motiflerin Eğitim Açısından İncelenmesi*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, ?; Mehmet Çoban, *Dinî Konulu Çocuk Kitaplarının Yapısal ve Eğitsel Nitelikleri Açısından Değerlendirilmesi*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, ?.

74). Böylece insandaki neslini devam ettirme arzusu, İslâm'ın çizdiği sınırlar içerisinde kişinin kendisine ve bütün insanlığa faydalı olacak bir faaliyete kaynaklık yapar..."⁹

Kur'ân-ı Kerim'de bilindiği gibi daha pek çok konu ile ilgili ayetler ve açıklamalar vardır. Kur'ân aynı zamanda mal ve çocuğun Türkçe'deki anlamıyla birer *fitne* değil, birer *imtihan* nedeni olduğunu ifade eder. Hiç şüphesiz imtihanı başarmak için emrolunan şekilde bir tavır sergilenmelidir...¹⁰

bb.Sünnet'te Çocuk

Hz. Peygamber (s.a.v.)'in çocuklara ilişkin özel ilgisi ve onların önemine dair pek çok değerli sözü vardır. O, "*Çocuk bulunmayan bir hanede bereket yoktur.*"¹¹, "*Çocuk kokusu cennet kokularındandır.*"¹² buyurarak çocuğun değerini ve önemini çok güzel bir şekilde dile getirir.

"Çocuklara karşı derin bir sevgi ve şevkât besleyen, onlarla yakından ilgilenen Rasûl-i Ekrem'in, "*Kimin çocuğu varsa onunla çocuklaşsın*" diyerek çocuğu ciddiye alıp seviyesine inmeyi ve problemlerini dinleyerek yönlendirmeyi öğütlemiştir. Hz. Peygamber her fırsatta çocukları kucağına alır, öper ve okşardı. Bir defasında torunlarını öperken kendisini gören Akra' b Hâbis'in bunu yadırgayarak, "*Benim on çocuğum var, hiçbirini de öpmedim*" demesine karşılık, "*Merhamet etmeyene merhamet edilmez*" cevabını vermiştir (*Buhârî*, "Edeb", 18; *Ebû Dâvud*, "Edeb", 144; *Tirmizî*, "Birr", 12). Başka bir hadiste, çocuklara gösterilen sevgi ve ilginin merhamet duygusunun tabii bir sonucu olduğunu belirterek herhangi bir şekilde bu duygudan mahrum kalmanın normal bir durum sayılmayacağına işaret edilmektedir (*İbn Mâce*, "Edeb", 3).

Sahih hadis kitaplarında Hz.Peygamber'in çocuklara sevgi ve ilgisini

⁹ Prof. Dr. Hayati Hökelekli, "Çocuk", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul, 1993, c.8, s.355...(Not: Hayati Hökelekli'nin kaleme aldığı bu maddede yer alan bazı Kur'ân ayetlerinin yorumunda yanlışlar var. Özellikle "*fitne ...apaçık bir düşman*"dır" biçimindeki yorum...bkz.: s.355.)

¹⁰ Bu konuda müstakil çalışmalar da vardır. Bkz.: Prof. Dr. Beyza Bilgin, *İslâm ve Çocuk*, 1.bs., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1987, 182 s.; Prof. Dr. İbrahim Canan, *İslam'da Çocuk Hakları*, Yeni Asya Yayınları, İstanbul, 1981, 176 s.; *Çocuk Yayınları Sempozyumu 'Bildiriler' 11-13 Kasım 1981. Ankara*, Ankara, 1987; Prof. Dr. İbrahim Canan, *Kur'ân'da Çocuk Eğitimi*, Yeni Asya Yayınları, İstanbul, 1996, 219 s.; Yurdagül Konuk, *Okul Öncesi Çocuklarda Dinî Duygunun Gelişimi ve Eğitimi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1994.

¹¹ Celâlüddîn Ebu'l-Fadl Abdîrahman b. Ebî Bekr b. Muhammed es-Suyûtî, *Câmi'u's-Sağîr fî Ehâdisi'l-Beşîri'n-Nezîr*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1981, c.1, s.190, Hadis no:3166; İsmâil b. Muhammed el-Aclûnî, *Keşfu'l-Hafâ ve Müzîlû'l-İlbâs 'ammâ İstehera mine'l-Ehâdisi 'alâ Elsineti'n-Nâs*, 2.tb., Dâru'l-İhyâi't-Türasi'l-Arabî, Beyrut, 1351, c.1, s.294, hadis no:938; Muhammed b. Şeyh İbrahim el-Azîzî, *es-Sirâcü'l-Münîr Şerhu'l-Câmi'u's-Sağîr*, Mısır, 1312, c.2, s.134.

¹² Nureddin Ali b. Ebî Bekr Heysemî, *Mecma'u'z-Zevâ'id ve Menba'u'l-Fevâ'id*, Dâru'l-Küttâbi'l-Arabî, Beyrut, h.1408, c.8, s.156.

gösteren çok sayıda rivayet vardır. Yukarıdaki örneklerde olduğu gibi, çocuklara karşı sevgi ve şevkat duygularının köreldiği bir toplumda Rasûl-i Ekrem'in ortaya koyduğu öğretisi, çocuklara ve gençlere verilen değer ve önemi ifade eder. Çocukları hoş tutma ve onların arzularını yerine getirme konusuna önem veren Hz. Peygamber'in namaz kılarken ve hitabede bulunurken bile bu tutumunu değiştirmedini haber veren çok sayıda hadis mevcuttur (*Müsned*, IV, 51; *Buhârî*, "Edeb", 18; *Müslim*, "Mesâcid", 42; *İbn Mâce*, "Tahâret", 135; *Tirmizî*, "Menâkıb", 50, "Fezâ'ilü's-sahâbe", 22; *Nesâî*, "İftitâh", 172, "Cum'a", 30). İslâm'a göre çocuk temiz bir yaratılışla ve günahsız olarak dünyaya gelir; ona şekil veren ana baba ve sosyal, kültürel çevredir. Çocuğun, büyüklerin telkin ettikleri değerleri ve davranış modellerini içten benimsemesi ve hayatı boyunca kendilerine bağlı kalması, her şeyden önce kendisini yetiştiren insanları sevmesi ve onlara inanıp güvenmesiyle mümkündür. Bu sonucu doğuracak bir davranışla çocuklara yaklaşmak ise büyüklerin görevidir. Bu açıdan bakıldığında, Hz. Peygamber'in karşılaştığı çocuklara selâm verip onların hal ve hatırını sorması (*Buhârî*, "Edeb", 81, "İsti'zân", 15; *Müslim*, "Selâm", 15), okşayıp başına basması, zaman zaman çocukları, özellikle de torunlarını omuzuna ve sırtına bindirmesi (*Buhârî*, "Fezâ'ilü's-sahâbe", 22; *İbn Mâce*, "Edeb", 3; *Tirmizî*, "Menâkıb", 9), hatta hoşlanacakları lakaplar takmak suretiyle çocuklarla şakalaşması ve onları eğlendirmesi (*Müsned*, II, 532; *Buhârî*, "İlim", 18; *Ebü Dâvud*, "Tereccül", 15; *Tirmizî*, "Birr", 57) şeklindeki davranışlarının ne ifade ettiği daha iyi anlaşılır.¹³

Bunların yanında, İslâm'da, çocuk dünyaya geldiği andan itibaren yapılacak uygulamalar ile çocuk hakları ...vb konularda Hz. Peygamber'in Sünnet'i temel dayanaklardan birisini oluşturur.¹⁴

"*Seni yaratan Rabb'inin adı ile oku!*" emrini ilk emir olarak insanlığa tebliğ eden ve "*Hiç bilenlerle bilmiyenler bir olur mu?*" diyerek, 'okuma' ve 'okumuş insan'ın, 'bilgi' ve 'bilgili insan'ın üstünlüğünü vurgulayan İslâm dini, şüphesiz çocukların bunlardan uzak kalmasını veya tutulmasını emretmemiş, aksine yetişkinler gibi çocukları da bunlara teşvik etmiştir. Okumanın yaşı başı yoktur; okuma alışkanlığı çocuklukta başlar ve devam eder.

Ancak çocuğun yaş seviyesi ve onun kültür dünyasına hitap eden 'kitaplar' ve bunları yazacak olan 'şair ve yazar' sorunu son derece önemlidir.

Şunu açıkça ifade edelim ki, dünyadaki çocuk sayısı göz önüne alınırsa, çocuklar için yazılmış kitapların yetersizliği açıkça görülür.

¹³ Prof. Dr. Hayati Hökelekli, "Çocuk", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c.8, s.357.

¹⁴ Prof. Dr. İbrahim Canan, *Peygamberimizin Sünnetinde Terbiye*, 3.bs., Cihan Yayınları, İstanbul, 1984.

C.ÇOCUK VE EDEBİYAT / ÇOCUK KİTAPLARI

Çocuk, yetişkinlerden ruhsal ve fiziksel yönlerden farklı bir varlık olduğuna, olaylar karşısında değişik tepki, duyuş, düşünüş ve hayal gücüne sahip olduğuna göre, onun, yetişkinler için yazılan edebî eserlerden zevk alması ve onları anlaması elbette mümkün olmayacaktır.

Genel anlamda Çocuk Edebiyatı'nı, özel anlamda İslâmî Çocuk Edebiyatı'nı ve çocuklar için yazmayı basite almak, 'kolay bir iş', hele hele 'çocukça bir iş' olarak nitelendirmek son derece yanlış bir kanaattir.

Çocuklar için yazmak belki de yetişkinler için yazmaktan çok daha zor bir olaydır. Onların seviyesine inebilmek, onların anlayabilecek, sevebilecek ve zevk alabilecekleri bir üslûbu yakalamak kolay değildir.

Diğer yandan, çocuk, önüne konulan her eseri okumamaktadır. Bilhassa, günümüzde çevrenin ve TV'nin rahatçı, hazırcı ortamında bu daha da güçlük yaratmaktadır. Adının çocuk kitabı olması, kahramanlarının çocuklardan seçilmesi ya da basit bir olayı ele alıp işlemesi ile, herhangi bir kitabın beğeni kazanacağını düşünmek de oldukça yanlış bir fikirdir.

Kısaca söylemek gerekirse, bu o kadar kolay bir iş olsaydı, birçok yazar bu alanda birçok eser ortaya koyar, ortalık çocuk kitabıyla dolup taşardı...

Uzmanların da açıkça ifade ettiği gibi, "Çocuğun okuduğu kitaplar çeşitlidir. Gelişim dönemlerine göre çocukların ilgisini çeken kitaplar vardır. İlkokul çağında resimli dergi ve kitaplar çocukların daha çok ilgisini çeker. Bu yıllarda yiğitlik, serüven öyküleri ve güldürü tarzındaki kitaplara ilgi fazladır. Ortaokul ve lise döneminde yiğitlik, aşk ve macera tarzındaki romanlarla beraber fikrî plândaki kitaplara da ilgi duyulur.

Hangi kitap olursa olsun, çocuğa kitap okuma alışkanlığı kazandırması açısından yararlıdır. Hatta yetişkinler olarak bizler bol bol kitap okuyarak çocuklarımıza örnek olmalıyız. Ancak kendilerini şartlandırmadan, okuduklarını eleştirme, iyi ve kötü yönlerini bulabilme yeteneği kazandırmakla, çocukları bazı kitapların zararlı etkilerinden korumuş oluruz..."¹⁵

Durum böyleyken, çocuklar için yazılmış olmamakla beraber, bugün çocuklar tarafından zevkle okunan ve çocuk kitapları içinde yer alan birçok eser de yok değildir...

Demek oluyor ki, çocuklar için yazmak, pek de 'çocukça bir iş' değil. Bunun da kendisine özgü bir takım kural, kaide ve özellikleri vardır.

Bu konuda bir akademisyen ve uzman kişi olarak Prof. Dr. Hüseyin Peker, bir eserinde "Çocuğa iyi özellikler kazandırabilmek için ona yönelik kitaplar nasıl olmalıdır?" sorusunu şöyle cevaplar:

¹⁵ Prof. Dr. Hüseyin Peker, *99 Soruda Çocuk ve Suç*, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul, 1994, s.77-78.

“Çocuk kitaplarında bulunması gereken özellikleri ve nelerin sakıncalı olduğunu şu maddelerde toplayabiliriz:

a)Çocuk kitapları çocuğun seviyesine uygun, anlayabileceği bir dille yazılmalıdır.

b)Konular öğretici ve düşündürücü olmalı, ön yargılardan arınmış, ilgi çekici bir tarzda sunulmalıdır. Özgür düşünceli insan yetiştirme amacı taşımamalıdır.

c)Sevgiyi, adaleti, dürüstlüğü, yardımlaşmayı, fedâkârlığı, hoşgörüyü ön plâna çıkarmalıdır. Düşmanlık, kin, nefret ve öç duygularını kamçılایıcı tarzda olmamalıdır.

d)Çocuk kitaplarındaki kahramanlar abartılmış özelliklerle sunulmamalıdır. Çocuk o kahramanlarda kendine ait özellikler bulmalı ve onlar gibi olunabileceğini düşünmelidir. Kısaca kahramanlar normal insanlardan biraz farklı olmalı ama, insan özelliklerinden soyutlanmış tarzda olmamalıdır.

e)Çocuğun hayatın herhangi bir yönünü tanımasına ve kişiliğinin gelişmesine katkıda bulunmalıdır.”¹⁶

Diğer taraftan, özgün çocuk kitaplarının bir özelliği, bunların çocuklar kadar yetişkinlerce de zevkle okunmalarıdır.

Çocuklar için yazabilmek için önce çocukları sezebilmek, onları yakından tanımak, çocukluk dünyalarına girmek, nelerden hoşlandıklarını veya nefret ettiklerini, ne tür eserlerden tat aldıklarını da araştırıp bilmek gerekir.

Çocuklar için yazarken, onları basite almamak, ‘ne yazarsak okurlar’ düşüncesinde olmamak, aşırı öğütçü ve ideolojik bir anlatımdan kaçınmak en başta dikkat edilmesi gereken hususlardandır.

Onlara Allah’ı, Peygamber’i, kısaca İslâm’ı, yani dinini, dilini, vatanını, milletini sevdiren; iyiyi, doğruyu, güzeli işleyen; çalışmayı ve azmi öğreten; yaşama sevinci veren, geleceğinden ümitli kılan; hayal ve düşünce buutlarını genişleten; toplumları ve özellikle çocukları pençesine geçiren alkol, sigara, tiner, uyuşturucu... vb. kullanmayı ve ahlâksızlığı eleştiren; hayatın çetrefilli yollarında kendilerine rehberlik eden akıcı bir anlatım ve duru bir dille yazılmış edebî ürünler sunmak her insan gibi her bir Müslüman için bir zorunluluktur. Aksi halde onları çocukluk dünyalarından koparıp, daha o yaşta hayatın bütün acı gerçekleriyle baş başa bırakmak, onları bir ‘küçük adam’ olarak görüp seslenmek faydadan çok zararı olacak bir tavidir.

Bu hususta önemli bir konu da ‘yayımcı’ sorunudur. Şüphesiz en az yazan kadar yayımcıya da büyük görevler düşmektedir. Yayımcı, en az, edeceği kâr kadar çocukları da düşünmek zorundadır.

¹⁶ Prof. Dr. Hüseyin Peker, *99 Soruda Çocuk ve Suç*, s.78-79.

Yayımcı, kitabın kapağının kalitesinden kapak ve iç resimlerin güzelliğine, konuyla ilgisi ve çocuğu kitaba çekebilme gücüne; kullanılan kağıdından çocuğun okumasını güçleştirmeyecek harf çeşidine, dizgide meydana gelebilecek imlâ ve noktalama işaretlerindeki yanlışlıklara kadar çocuğun okuma zevkini kırarak, onu kitaptan soğutacak her türlü olumsuzluklara karşı büyük bir titizlik gösterecek tutumda olmalıdır.

Bir daha pekiştirmek gerekirse, çocuklar için bir şeyler yazarken, yazılan eserin sadece edebî güzelliği değil, aynı zamanda ortaya konulan eserin İslâmî nitelikli ve İslâmî motiflerle süslenmiş olması da son derece önem taşımaktadır.

Ç.İSLÂMÎ ÇOCUK EDEBİYATI ÜZERİNE ÇALIŞMALAR

Bu saha ile ilgili olarak gerek bizde ve gerekse diğer İslâm ülkelerinde eser telif etme yanında pek çok başka faaliyet ve çalışma vardır. Bu çalışmaların özünde, bir yandan İslâmî Çocuk Edebiyatı kavramını ortaya koymak, diğer yandan bunun Müslümanların bakış açısıyla nasıl yapılması gerektiğini ortaya koymak vardır.

ça.İslâm Ülkelerindeki Çalışmalar

Bu faaliyetler arasında, 1985 yılında Riyad'da İmam Muhammed b. Suûd İslâm Üniversitesi'nde yapılan 'İslâmî Edebiyat Konferansı'nı saymak mümkündür. Konferans sonrasında yayımlanan bildiride 'Çocuk Edebiyatı' ile ilgili olarak şu görüşlere yer verilmiştir:

"3.Çocuk Edebiyatı:

Konferansın bu konudaki görüşleri de şöyle:

a)Önce yeterli bir plân ve program yapılmalı. Bu programlar doğru hedeflere çocukları yönlendirici ama olgunlaştırarak iletici olmalı. (Her İslam ülkesinin dilinde olduğu gibi) Arap ülkelerinde temiz, sade ve fasih Arapça ile yazılıp, öbür dillere de çevrilmeli.

b)Bütün topluluklar, kuruluş ve araştırmacılar; yani çocuk eğitimi ile ilgili çevrelerin uzman ve elemanlarından oluşan bir heyet yapmalı bu programı. Bu heyetlerde psikolog, pedagog, dil uzmanı ve dinî ilim müttehassısları bulunmalıdır.

c)Aynı şekilde, Müslüman çocukları için bir edebiyat oluşturulmasına gerekecek maddi desteği de, eğitim ve öğretim kurumları sağlamalıdır.

d)Bütün bunlara öncülük edecek olansa, sürekli ve sürekli bir çocuk yayınıdır. Çocuk edebiyatını besleyecek de bu yayınlar olacaktır.

e)Çocuk Edebiyatı çok hassas bir konu ve ince bir sanat gerektiricidir. Ancak özel kabiliyetler başarabilir. Özel zevkler bu sahaya alaka duyar.

Öyleyse deneyip bulmak lazım. Yani, eğitim – öğretim ve hayır kurumları, çeşitli teşvik yolları bularak bu dalda yazabilecekleri ve yayın yapabilecekleri ortaya çıkarmalı. Müslüman çocukların eğitiminin önemini kavrayan kafalar bu işe itina gösterecektir, elbette...

f)Çocuk edebiyatı yazarları, çocuğun nefesine, davranışına ve kişiliğine etki edeceğine göre, çok dikkatli ve ölçülü olmalıdır.

g)Yine bu dalda eser verecek, yazı yazacakların özen göstereceği husus, özellikle hikaye türlerinde, çocuk romanlarında aşk ve sevgi terimini iyi ayarlamaktır. Sadece kadın erkek ilişkisi anlamına indirgenmiş bir aşk olayı ve sahnesine yer yoktur!.. Ancak genel anlamda insan sevgisi (baba, anne, kardeş, arkadaş ...) işlenebilir...

h)Çocuklara hitaben tiyatro ve temsiller, özellikle okul piyesleri de (yaş ve zekâ seviyesine göre) son derece önemlidir ve bu ince alaka ister...

i)Çocuk Edebiyatı'nda kalem oynatacakların çok dikkatle kaçınacakları şeylerden biri de, kötü ve zararlı tipleri, kişileri takdim ve tasvir etmeleridir. Bilhassa da onları sevdirecek, onların yaptıklarına özendirecek ifade ve işleyişten sakınmalı.

j)Efsane ve hurafeyi yayan masallardan ve masal unsuru hikayelerden de sakınmalı. Çünkü bu tür eserler, çocuğu hayalperest eder ve gerçeklere uyum sağlamasını önler.

k)Televizyon ve sinemalara malzeme hazırlayan kuruluşların da, özellikle İslâmî hayata yöneltici çalışmaları ve eserleri öne alması gereklidir.

l)Çocuk Edebiyatı ile ilgili, eski – yeni bütün kaynakların derlenmesi, İslâmî yönde kiler üzerinde çalışılması gereklidir.

m)Belli programlarla, 'İslâmî Çocuk Edebiyatı'nı geliştirici dernekler, toplantılar, yarışma ve gösteriler oluşturularak, bu gelişme sürdürülmelidir."¹⁷

Yine bu alandaki çalışmalarla ilgili olarak, Dünya İslâmî Edebiyat Birliği'nin 1986'da Türkiye'li yazar ve ediplerle İstanbul'da tanışma toplantısının, 12-16 Ağustos 1989'da da Merkez Yönetim Kurulu'nun 'Çocuk Edebiyatı'na dair tartışmalarının¹⁸ yapıldığını burada hatırlatmak gerekir.

İslam ülkelerinde neşredilen konu ile ilgili çalışmalar arasında, Necîb el-Keylânî'nin 'İslâm Işığında Çocuk Edebiyatı'¹⁹ veya 'Edebü'l-Etfâl fî Da'vi'l-İslâm' (İslâm Davetinde Çocuk Edebiyatı)²⁰, Şeyh Ebu'l-Hasan Ali

¹⁷ Nevzat Yüksel, "Çocuk, Kitap ve Çocuk Edebiyatı", *İslâmî Kültür, Sanat ve Edebiyat*, Ağustos – Eylül – Ekim 1988, Sayı: 2, s.32-33.

¹⁸ Bkz.: (Komisyon), "Dünya İslâmî Edebiyat Birliği II. Genel Kurulu İstanbul'da Akedildi", *İslâmî Edebiyat*, Ekim – Kasım – Aralık 1989, Dönem:2, Sayı:2, s.43-44; (Komisyon), "İslâmî Edebiyat Birliği'nin İstanbul'da Akdettiği 2. Genel Kongresi Sonucunda Basına Yapılan Açıklaması", *İslâmî Edebiyat*, Dönem:2, Sayı:2, s.44-45; Ali Nar, "Edebiyat Olayı", *İslâmî Edebiyat*, Sayı: 22, s.96. Ayrıca bkz.: *el-Müctema*, Sayı:935. Bu sayıda, Dünya İslâmî Edebiyat Birliği'nin 1989 Ağustos'unda İstanbul'daki 'İslâmî Çocuk Edebiyatı' konferansının seyri ve konuşmaların özeti yer almaktadır.

¹⁹ Bkz.: Necîb el-Keylânî, "Önsöz", *İslâmî Edebiyat'a Giriş*, (Çev.: Ali Nar), Risale Yayınları, İstanbul, 1988, s.17.

²⁰ Necîb el-Keylânî, *Edebü'l-Etfâl fî Da'vi'l-İslâm*, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut, 1991, 200 s. Ayrıca, Necîb el-Keylânî'nin "İslâmî Çocuk Edebiyatı" adını taşıyan orta boy bir eserinin

Hasen en-Nedvî'nin 'Kasasun mine't-Târihi'l-İslâmî li'l-Etfâl' (Çocuklar İçin İslam Tarihinden Hikayeler)²¹ ile 'Esâsiyyâtün fî Edebi'l-Etfâl' (Çocuk Edebiyatına Dair Esaslar)²² sayılabilir.

Yine, Arapça neşredilen ve günümüz diline "İslâm Düşüncesi Işığında Çocuk Edebiyatı" (Edebü't-Tufûletü fî Zav'i't-Tasavvuri'l-İslâmî)²³ diye çevrilebilecek olan bir makaleyi hatırlamakta yarar vardır.

Diğer yandan, çeşitli İslam ülkelerinde bu sahada çalışmalar yapılmakta ve bütün türlerde eserler kaleme alınmaktadır, fakat bu alanla ilgili İslâm ülkelerindeki bütün çalışmalardan –şu içinde yaşadığımız yıllar hariç– haberdar olunduğu söylenemez.

Bu noktada faydalı olabileceğini düşündüğümüz bir iktibasta bulunalım: Konu ile ilgili olarak, Nevzat Yüksel'in "*Çocuk edebiyatı alanında batı dünyasının önde olduğu bir gerçek. Yayınıyla edebiyatıyla bir tekelden söz edilebilir. İslâm ülkelerinde İslâmî Çocuk Edebiyatı birkaç yıldır konuşulmaya başlandı. Nasıl bir gelişme beklenebilir, neler yapılabilir?*" sorusuna M. Ruhi Şirin şöyle cevap vermektedir:

"Bir ülkede kültür dışlanmış, ekonomik gelişme diye bir tekerleme öncelikli bir konuma ulaşmışsa o ülkenin edebiyatından söz etmek ne kadar inandırıcı olabilir? İslam ülkelerinde kendinden söz ettiren bir edebiyat ortamı yok. Bazı yazarlardan söz edilebilir. Mısır ülke olarak çok şanslı. Bu ülkenin yazarlarının bazı avantajları var: Arapça anadili durumunda. Mısır'da yayınlanan bir kitap Fas'tan Yemen'e, Suriye'den Ürdün'e kadar okuyucuya ulaşabiliyor. Necib Mahfuz'un şansı burada belki. Üç yıldır bazı İslam ülkeleriyle ilgili çalışmalarımız oldu. Çocuklar için yazarlarının kimler olduğunu dahi öğrenemedik. Birkaç isim sayın deseniz sayamayacağım. Dünyanın melek ordusuna seslenmek için bu yazarların büyük sorumlulukları olduğunu hatırlatmaya bile gerek yok. Bizim hakikatimizin yansıyacağı edebiyata yediden yetmişe bütün dünyanın ihtiyacı var diyorsak, bunun gereklerini yerine getirmek de bize düşüyor demektir. Çok zengin malzememiz var. Bu kaynak malzeme çocuklar için yazılı bir edebiyata dönüştürülebilir. Çeviri yoluyla çocuk kitapları bütün dünyaya sunulabilir. Ödüller konabilir. Bakınız, yaklaşık iki yüz yıllık bir süredir dünya aynı kitapları okuyor. Bu kitaplar batının dünyaya kabul ettirdiği edebiyat belgeleri olmakla beraber, bu kitapların arka planları üzerinde düşünmek diye bir

dilimize çevrilmekte olduğu da ifade edilmektedir (Bkz.: Necib el-Keylânî, *Kara Gölge*, (Çev.: Ali Nar), Gonca Yayınevi, İstanbul, 1988, s.7.)

²¹ Şeyh Ebu'l-Hasen Ali en-Nedvî, *Kasasun mine't-Târihi'l-İslâmî li'l-Etfâl*, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut, 1992, 144 s.

²² Bkz.: Ahmed Fazl Şeblûl, "Esâsiyyâtün fî Edebi'l-Etfâl" (Arzu Kitâbin), *Mecelletü'l-Edebi'l-İslâmî*, Sene: 2, Şevval – Zilkade – Zilhicce 1415 / Mart – Nisan – Mayıs 1995, Aded: 6, s.83-85.

²³ Dr. Ahmed Zalt, "Edebü't-Tufûletü fî Zav'i't-Tasavvuri'l-İslâmî", *Mecelletü'l-Edebi'l-İslâmî*, Sene:1, Receb 1414 / Aralık 1993, Aded:1, s.89-90.

meselemiz olamadı. Bu bir mağlubiyettir. Çıkış yolları üzerine hep birlikte düşüneceğiz.”²⁴

Şüphesiz bu düşünceler, 11-12 yıl öncesine ait olsa da, durumu tespit açısından son derece önemlidir.

çb.Bizdeki Çalışmalar

Bizde de İslâmî Çocuk Edebiyatı sahası ile ilgili olarak benzer çalışma ve faaliyetler vardır. Bunları, telif ve çeviri kitaplar, konu ile ilgili konferans ve paneller, teorik temeller oluşturmaya çalışan inceleme, makale ve denemeler ... vb. şekillerde ele almak, çeşitli yaş seviyelerine göre çocuk kitapları, gazeteleri ve dergileri ...vb. neşretmek şeklinde sıralamak mümkündür.

Bu çalışmalar arasında, özellikle ülkemizde ilk defa yayınlanan ‘Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1987’ adlı çalışmayı anmak yerinde olacaktır. Çağdaş bir çocuk edebiyatı oluşturma çabalarına adanan bu çalışmada konuyu enine boyuna ele alan yazılara yer verilmiştir.

İslâmî Türk Edebiyatı’nda hikemî tarzın temsilcisi olarak bilinen Nâbî’nin *Hayriyye* mesnevisi ile Sümbülzâde Vehbî’nin *Lütfiyye-i Vehbî* adlı eseri çocuk edebiyatı sahasında yazılmış ilk eserler olarak kabul edilir.

“Masalları, destan ve efsaneleri, tekerleme ve bilmeceleri ile çok zengin ve eski bir ‘sözlü’ çocuk edebiyatımız bulunmasına rağmen, çocuklara yönelik yazılı edebiyatın ancak XIX. yüzyılda ve tercümelerle başlayabildiğini görüyoruz.”²⁵

Konu ile ilgili olarak Dr. Rüşdü’nün “Nuhbetü’l-Etfâl” (Çocukların Gözdesi, 1859) adlı eserinin çocuklar için hikayeler içerdiği ve (Nâbî ve Sümbülzâde Vehbî’nin eserlerinin yaygınlık kazanmaması ya da yazma olmaları dikkate alınarak) bu alanda ilk eser sayılabileceği; çocuk edebiyatında eser vermek için bilinçli bir yönelişin ilk öğretmen okulunun kuruluşundan sonra ve II. Meşrutiyet yıllarında olduğu kaynaklarda dile getirilmiştir.

Ancak bu tarihten sonra, bu saha ile yapılan çeviri ve telif çalışmalarının ne derece İslâmî bir endişe taşıyıp taşımadığı ve bunların İslâmî Çocuk Edebiyatı oluşturmak gayesiyle gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği tartışmalıdır ve tartışmaya açık bir konudur.

Bilindiği gibi, çocuklar için ilk süreli yayın bir çocuk gazetesi olan “Çocuklar İçin Mümeyyiz” (1869)’dir. Başka bir ifadeyle söylemek gerekirse, “... bizde çocuk dergileri, 2.Meşrutiyet’ten 39, Cumhuriyet’ten 54 yıl önce,

²⁴ Nevzat Yüksel, “Çocuk Edebiyatı Üzerine M. Ruhi Şirin’le”, *İslâmî Kültür, Sanat ve Edebiyat*, Sayı:3, s.55.

²⁵ Necmeddin Sefercioğlu, “Çocuk Edebiyatı”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Devirler / İsimler / Eserler / Terimler*, c.2, s.157.

1869’da yayımlanmaya başlamış ve devam etmiştir.”²⁶

Bu tarihten itibaren neşredilen bütün çocuk dergi ve gazetelerinde çocukların “terbiye”si esas amaçtır. Yukarıda da ifade edildiği gibi, bu terbiyenin sınırları ve mahiyeti üzerinde fikir birliğinin olmadığı görülür.

Yine, “1869-1923 yılları arasında çıkan gazete ve dergilerin amacı çocuklara İslâm ahlâk ve terbiyesi, ilmî ve teknik bilgiler, batılı hayat tarzından örnekler, Batılı büyük adamların hayatları, çeşitli marifetler, sanat zevki verilmesi olarak özetlenebilir. 1923’ten sonra ise yeni kurulan devletin benimsediği fikirlerin aşılması, öğretilmesi amaç olur...”²⁷

Ancak, İsmet Kür, ilgili çalışmasında bizim de dikkatimizi celp eden şöyle bir tespitte bulunur: “İnceleme alanımız içinde bulunan 1923-28 arasında çıkan dergilerde Kurtuluş Savaşı’ndan, savaş kahramanlarından hemen hiç söz edilmez. Çoğunun 30 Ağustos, 23 Nisan, 29 Ekim günlerinde bile garip bir suskunluk içinde bulunmaları ilginçtir.”²⁸

Durum böyle olunca, İslâmî Çocuk Edebiyatı’nın “efrâdını câmi’ ağıyârını mâni” bir tarzda bir bütün olarak ele alınması büyük bir zorunluluktur.

Bu alanla ilgili olarak derleme ve antoloji türünde çalışmalar da vardır. Fevziye Abdullah Tansel’in ‘Çocuklar İçin Dinî Şiirler’²⁹ adını taşıyan çalışması ile Ahmet Efe’nin ‘Çocuk Edebiyatı Antolojileri’ buna örnek gösterilebilir. Hatta, Sedat Umran ve Hasan Akay’ın ortaklaşa hazırlamış oldukları ‘Şaheser Çocuk Şiirleri Antolojisi’³⁰ de hatırlamaya değer.

D.İSLÂMÎ ÇOCUK EDEBİYATI ÜRÜNLERİ

İslâmî Çocuk Edebiyatı kategorisine dahil edilebilecek olan ürünler, kaba bir ayrımla çeviri ve telif olarak iki gruba ayrılabilir. Hiç şüphesiz her iki grubu da kendi içerisinde bazı alt kategorilere ayırmak mümkündür...

da.Çeviri Ürünler

Günümüz dünyasında çevirinin rolü inkar edilemez. Gittikçe küçülen dünyada birbirlerine daha da yaklaşan milletler, birbirlerini tanımaya mecburdurlar. Bu tanıma işleminde en büyük rol, kültür, sanat ve edebiyata düşmektedir.

²⁶ Geniş bilgi için bkz.: İsmet Kür, *Türkiye’de Süreli Çocuk Yayınları*, Atatürk, Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Ankara, 1991, VI+558 s. (Bu çalışmada, 1869-1928 yılları arası konu edinilmiş, yaklaşık 28 dergi ve gazete, Osmanlıca asıllarından alıntılar ve fotokopilerle tanıtılmış güzel bir çalışmadır.)

²⁷ Ziya Bakırcıoğlu, “Çocuk Gazete ve Dergileri”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, c.2, s.159.

²⁸ İsmet Kür, *Türkiye’de Süreli Çocuk Yayınları*, s.551.

²⁹ Fevziye Abdullah Tansel, *Çocuklar İçin Dinî Şiirler*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1961, 104 s.

³⁰ Sedat Umran – Hasan Akay, *Şaheser Çocuk Şiirleri Antolojisi*, İşaret Yayınları, İstanbul, 1995.

Ülkemizde, İslâmî Çocuk Edebiyatı ile ilgili çeşitli İslâm ülkelerinden çevrilmiş ürünler vardır. Çeşitli şekillerde tasnif edilebilecek olan bu çeviri eserlerden birini, yazarları ve tam künyesiyle birlikte şöylece göstermek mümkündür:

Seyyid Kutup – Abdulhamid Cûde es-Sahhar, Çocuklar İçin İslâm Tarihi, (Çev.: Mustafa Runyun), İslâmoğlu Yayıncılık, İstanbul, 1990:

1.Seri: Peygamberlerin Hayatı (20 Kitap):

[Hz.Adem ile Havva, Kâbil ile Hâbil, Hz Nuh'un Gemisi, İrem Bağları, Hz. Salih'in Devesi, Hz. İbrahim Allah'ı Arıyor, Hz. İsmail'in Kurtuluşu, Hz. Yusuf Kuyuda, Hz. Yusuf Zindanda, Hz. Şuayb ve Medyenliler, Hz. Musa Sarayda, Hz. Musa'nın Asası, Hz. Musa ve On Emir, Hz. Musa ve Hızır Aleyhisselam, Hz. Davud, Hz. Süleyman ve Belkıs, Meryem Oğlu İsa Aleyhisselam, Hz. İsa'nın Mucizeleri, Mağara Arkadaşları, Karun ve Hazineleleri].

2.Seri: Peygamberimizin Hayatı (24 Kitap):

[Abdülmenafıoğlu Haşim, Haşimoğlu Abdülmuttalib, Abdullah ile Amine, Büyük Doğum, Sütannenin Yanında, Yetim, Hz. Hatice, İlk Vahiy, İlk Müslümanlar, İnananlara İşkence, Habeşistan'a Hicret, İşkence Günleri, Medine'ye Hicret, Bedir Savaşı, Uhud Savaşı, Hendek Savaşı, Hudeybiye Antlaşması, İslâm'a Davet, Mekke'nin Fethi, Huneyn Savaşı, Tebuk Savaşı, Veda Haccı, Yaşayan Peygamber, Son Yolculuk].

3.Seri: Örnek Halifelerin Hayatı (20 Kitap):

[Hz. Ebubekir ile Halife, Hz. Ebubekir Zekat Vermeyenler, Hz. Ebubekir Halid bin Velid, Hz. Ebubekir Vefat, Hz. Ömer Müminlerin Emiri, Hz. Ömer Şam'ın Fethi, Hz. Ömer Sa'd bin Ebi Vakkas, Hz. Ömer Kudüs'ün Fethi, Hz. Ömer Mısır'ın Fethi, Hz. Ömer Halk, Hz. Ömer Şehadet, Hz. Osman Hilafet, Hz. Osman Afrika'nın Fethi, Hz. Osman İsyancılar, Hz. Osman Şehadet, Hz. Ali Hilafet, Hz. Ali Cemel Savaşı, Hz. Ali Sıffin Savaşı, Hz. Ali Hakemler, Hz. Ali Şehadet].

4.Seri: Seçkin Sahabelerin Hayatı (20 Kitap: Hamza Keskin-Hasan Kaluç):

[Hz. Halid bin Velid, Hz. Zeyd bin Haris, Abdullah bin revaha, Hz. Talha bin Ubeydullah, Hz. Musa'b bin Umeyr, Hz. İkrime bin Ebu Cehil, Hz. Hamza, Hz. Selmani Farisî, Hz. Sa'd bin Ebi Vakkas, Hz. Muaz bin Cebel, Hz. Cafer bin Ebu Talib, Hz. Ebu Ubeyde bin Cerrah, Hz. Ammar bin Yasir, Hz. Ebu Eyyub el-Ensarî, Hz. Sa'd bin Muaz, Hz. Said bin Zey, Hz. Abdurrahman bin Avf, Hz. Tufeyl bin Amr, Hz. Zübeyr, Hz. Ubade bin Samit].

5.Seri: Hanım Sahabilerin Hayatı (16 Kitap: Hasan Kaluç):

[Hz. Hatice, Hz. Aişe, Hz. Zeynep, Hz. Zeynep bin Cahş, Hz. Esmâ, Hz. Fatıma, Hz. Halime, Hz. Ümmü Eymen, Hz. Fatıma bin Esed, Hz. Ümmü

Seleme, Hz. Lübabe bintü'l-Haris, Hz. Safiyye, Hz. Rubeyyi binti Muavviz, Hz. Ümmü Suleym, Hz. Esmâ binti Ümeys, Hz. Hint].

db.Telif Ürünler

İslâmî Çocuk Edebiyatı ile ilgili olarak verilen ürünler, İslâm ülkeleri açısından geniş bir alanı kapsar. Şüphesiz böyle bir sahayı, bütün yönleriyle ele alıp verilen ürünlerin dökümünü yapmak, bu çalışmanın sınırlarını aştığı gibi, pek çok seri çalışmayı da gerekli kılar.

Şu anki mevcut durum itibarıyla, İslâm dünyasının birbirleriyle iletişim kopukluğunun halen yaşandığı günümüzde konunun özel zorlukları da vardır. Ancak, örnek olması açısından bazı örnekler verilerek ihtiyaç karşılanabilir.

Buradan hareketle, İslâmî Çocuk Edebiyatı Ürünleri alanındaki telif eserleri, 'Diğer İslâm Ülkelerindekiler' ve 'Bizdekiler' olmak üzere genel olarak iki kategoride ele almak mümkündür. Şüphesiz her iki grup da, verilen eserlerin tür özelliklerine göre alt gruplara ayrılabilir...

dba.Diğer İslâm Ülkelerindekiler

İslâm ülkelerinin aşağı yukarı hepsinde çocuk edebiyatı ve bu alanda verilen ürünler var. Ancak bizim bunların hepsine ulaşmamız nasıl güçse, onların da bizimkilere ulaşması öyle güçtür. Bunun pek çok nedeni ve güçlüğü vardır. Ancak, en büyük güçlük şüphesiz dil farkına dayanmaktadır.

İslâm dünyasından birkaç yazarın hikaye ve tiyatro türlerinde vermiş oldukları çocuk edebiyatı ürünlerini şöylece sıralayabiliriz:

Muhammed Muvaffak Selîme, çocuk tiyatrosu alanında Dârü'l-Fikr tarafından neşredilen 10 adet esere sahiptir:

"Mesrahiyyâtü li'l-Berâ'im: 1.Üsretü's-Şühedâ, 2.Hamzatü Esedü'llâh, 3.Fî Belâtî'n-Necâsî, 4.Ehadü'l-Ömereyn, 5.Gasîlü'l-Melâ'ike, 6.Lâ-Müsâvemetü me'a'l-Ebtâl, 7.Evlâdü Ebî Uheyha, 8.Ümmün... Testehikku't-Tekrîm, 9.Küllünâ Sevâsiye, 10.Zevâcün bi-Dirhemeyn."

Yine *Muhammed Ahmed Berânîk*, dinî hikayeleri bir araya toplayan ve Mısır'da Dârü'l-Ma'ârif tarafından neşredilen 20 adetlik bir çocuk hikayesi setine sahiptir:

"Mecmû'âtü'l-Kasasî'd-Dîniyye: 1.Kâbil ve Hâbil, 2.Sebe', 3.Zü'l-Karneyn, 4.Kârûn, 5.Mûsâ ve'l-Hızr, 6.Bakaratü Benî İsrâ'îl, 7.Ashâbü'l-Karye, 8.Ehlü'l-Kehf, 9.Ashâbü'l-Uhdûd, 10.Ashâbü'l-Fîl, 11.'Âmu'l-Fîl, 12.Zemzem, 13.Mü'minu Âl-i Fir'âvn, 14.Tâlût ve Câlût, 15.el-Azîzu ve Hımâruhu, 16.Şükrü'n-Ni'me, 17.el-İsrâ' ve'l-Mi'râc, 18.Sidretü'l-Müntehâ, 19.Bâ'i'u'l-Ümerâ, 20.Cüreyc el-'Âbid."

Ayrıca, İslâmî Çocuk Edebiyatı ile ilgili olarak yukarıda bazı örnekleri sunulan *Abdülhamîd Cûde es-Sahhâr*, birkaç dizi olduğu anlaşılan ve İskenderiye'de Mektebetü'l-Mısıriyye tarafından neşredilen 24 eserden oluşan bir setin sahibidir:

“el-Kasasu’d-Diniyye: el-Halkatü’s-Sâniye, Kasasu’s-Sîre: 1.Hâşim b. Abdi Menâf, 2.Abdülmuttalib Ceddü’n-Nebî, 3.Abdullah ve Âmine, 4.Mevlidü’r-Resûl, 5.Halîmetü’s-Sa’diyye, 6.el-Yetîm, 7.Hadîcetü Bintü Huveylid, 8.el-Vahy, 9.el-Müslimûne’l-Evâ’il, 10.el-İdtihâd, 11.el-Hicretü ile’l-Habeşeh, 12.Eyyâmü’s-Şidde, 13.el-Hicret, 14.Gazvetü Bedr, 15.Gazvetü Uhud, 16.el-Hendek, 17.Sulhu’l-Hudeybiye, 18.ed-Da’vetü ile’l-İslâm, 19.Fethu Mekke, 20.Gazvetü Huneyn, 21.Gazvetü Tebûk, 22.Hicretü’l-Vedâ, 23.en-Nebiyyü’s-Sâlih, 24.Vefâtü’r-Resûl.”

dbb.Bizdekiler

Günümüzde çocuk edebiyatına İslâmî duyarlıkla yaklaşan ve bu anlayışla eserler veren şair ve yazarlarımızı anmak gerekirse,

Bunların başında çocuklar için yazdığı güzel şiirleri, kendine özgü bir anlatımla ele aldığı masal – roman karışımı kitapları ile tanıdığımız, çocukları yürekten seven şair ve yazar *Cahit Zarifoğlu* (1940-1987)’nu,³¹ “1.Katıraslan (1983), 2.Ağaçkakanlar (1983), 3.Serçe Kuş (1983), 4.Yürek Dede ile Padişah (1984), 5.Küçük Şehzade (1987), 6.Motorlu Kuş (1987), 7.Kuşların Dili (Mantıku’t-Tayr’dan sadeleştirme ve özetleme, 1987)” adlı eserleriyle,

Kırşehir’in Mucur ilçesinde 1950’de doğan, ilkokulu doğduğu yerde, orta öğrenimini Kayseri İmam Hatip Lisesi’nde, yüksek öğrenimini Kayseri Yüksek İslâm Enstitüsü’nde tamamladıktan sonra, Türkiye’nin çeşitli il ve ilçelerinde öğretmenlik yapan *Üzeyir Gündüz*’ü,³² “1.Cambazhane Merakı (Çocuk hikayeleri), 2.Değirmenden Gelen Haber (Çocuk hikayeleri), 3.İbibik Yuvası (Çocuk hikayeleri), 4.Tek Kanatlı Güvercin (Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları. Yazar, bu kitabıyla, 1987 yılında Kültür Bakanlığı’nca açılan yarışmada mansiyon ödülü almıştır), 5.Pembe Kızın Ölümü (Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları. Çocuk romanı), 6.Üç Kişilik Mutluluk (Çocuk romanı)” adlı telif eserleri ve “Çöl Macerası” ve “Uğursuz Perşembe” adlı Kültür Bakanlığı Yayınları arasında çıkan çeviri eserleriyle,³³

³¹ Sevinç Çokum, “1987’de Çocuk Edebiyatında Masal, Hikaye ve Roman”, *Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1988*, Gökyüzü Yayınları, İstanbul, 1988, s.55-57; Mustafa Ruhi Şirin, “İşaret Çocukları’nın Şairinden Çocuklara”, *Yedi İklim*, (Cahit Zarifoğlu Özel Sayısı), Sayı:5-6, Temmuz – Ağustos 1987; Krş.: *Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1988*, s.142-53; A.mlf., “Cahit Zarifoğlu İle ‘Çocuk Edebiyatı’ Üzerine”, *Türkiye Kültür ve Sanat Yıllığı 1984*, Türkiye Yazarlar Birliği Yayınları, Ankara, 1984, s.324-28’den yapılan bu alıntı için bkz.: *Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1988*, s.154-60; Ahmet Özalp, “Çocuk Gözüyle Zarifoğlu”, *Zaman*, 20.7.1987; Krş.: *Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1988*, s.161-64; İbrahim Sadri, “Cahit Zarifoğlu’nun Büyüklere Kuş Masalları”, *Yayın Dünyasına Pencere*, Sayı:1, Ocak 1988; Ali Pulat, *Cahit Zarifoğlu’nun Çocuk Edebiyatı Üzerine Yazılmış Eserlerinin İncelenmesi*, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon, ?.

³² Sırrı Er, “Üzeyir Gündüz ile Çocuk Edebiyatı Üzerine”, *Zaman*, 4.9.1987; “Üzeyir Gündüz ile ‘Çocuklar İçin Yazmak’ Üzerine”, *Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1989*, Gökyüzü Yayınları, İstanbul, 1989, s.340-45.

³³ Selim Eroğlu, “Sizin İçin Yazarlar... Yazılanlar...”, *Diyanet Çocuk Dergisi*, Ocak 1989, Sayı:102, s.9.

Gaziantep'te 1940 yılında doğup ilk ve orta öğrenimini burada tamamladıktan sonra, yüksek öğrenimini Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İdârî Bölüm'de tamamlayan, daha sonra Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü'nde asistan, Diyanet İşleri Başkanlığı'nda mütercim, 'Yeni İstanbul' gazetesinde yazar, Millî Prodüktivite Merkezi'nde uzman, Kültür Bakanlığı Sinema Dairesi'nde memurluk yapan ve 1982'den bu yana çalışmalarını serbest gazeteci olarak sürdüren *Mustafa Güner Yazgan*'ı, "1.Ahlâkî Çocuk Hikâyeleri (cilt:1, 1969), 2.Ahlâkî Çocuk Hikâyeleri (cilt:2, 1971) gibi hikâyelerinin yanında "1.Sessiz Çılgılık (1972), 2.Buharalı Cengâver (resimli roman, 1983), 3.Malazgirt (resimli roman, 1983) ... vb." çocuk romanlarıyla,

Yozgat'a bağlı İnceçayır'da 1941 yılında doğan, ilk öğrenimini 1948-53 yılları arasında, orta öğrenimini Yozgat İmam Hatip Lisesi'nde, yüksek öğrenimini Kayseri Yüksek İslâm Enstitüsü'nde tamamladıktan sonra, öğretmen ve ardından akademisyen olan *M. Yaşar Kandemir*'i, "Gönül Doktoru (1975)" adlı romanı yanında, 1.Allah'ı Arayan Çocuk, 2.Peygamberimi Öğreniyorum, 3. Yaralı Kuğu (1981), 4. Dine Doğru (1981), 5.Taşoluk Tepesi (1981), 6.Peygamberimiz Çocuklarla, 7.Uzeyle'nin İmanı, 8.Abdest Alıyorum, 9.Ahiret'e İnanıyorum, 10.Peygamberlere ve Kadere İnanıyorum, 11.Cennetten Dünyaya, 12.Nuhun Gemisi, 13.İrem Bağları, 14.Kayadan Çıkan Deve, 15.İbrahim Kuşları, 16.Alevlerin Ortasında, 17.Peygamberler Serisi ...vb." adlı hikaye türündeki eserleriyle,

Çocuk edebiyatı sahasındaki yazıları, incelemeleri, çocuklar için yazdığı şiir ve masallarıyla tanıdığımız "*Ben daha çok çocuklar için şiir yazıyorum. Çocuk şiiri değil yazdıklarım. Çocuklar için şiir ayrımını özellikle belirtmek istiyorum: Şiir eğer iyi şiirse her okur tarafından okunabilmelidir. Çocuklar için de yazılsa önce edebiyat değeri olmalıdır.*"³⁴ diyen *M. Ruhi Şirin* (1955-) i,³⁵ "1.Altın Kiremitli Saray (1983), 2.Leyleğin Aklı (1983), 3.Bilgi Ağacı (1983), 4.Yüzük Taşı (1983), 5.Masal Mektupları (1983), 6.Gökyüzü Çiçekleri (Çocuklar İçin Şiirler, 1983-87), 7.Bebeğin Duası (1985), 8.Kar Altında Bir Kelebek (1988), 9.Çocuk Kalbimdeki Kuş, 10.Guguklu Saatin Kumrusu" adlı eserleriyle,

³⁴ Adem Çalışkan, *Cumhuriyet Devri Türk Edebiyatı (1923-1993)*, Samsun, 1993, s.610-11 [Eser, gayr-ı matbudur]. Ayrıca bkz.: Mustafa Ruhi Şirin, "Sizin İçin Yazanlar... Yazılanlar", *Diyanet Çocuk Dergisi*, Mart 1989, Sayı:104, s.9. Mustafa Ruhi Şirin, 1987 yılından itibaren 'Çocuk Edebiyatı Yıllığı'nı çıkarmaktadır...

³⁵ Bkz.: Mevlana İdris, "M. Ruhi Şirin ile 'Çocuk Edebiyatı' Üzerine", *İkinci Yazıları*, Sayı:59, Ağustos 1987; Ahmet Mercan, "Çocuk Programları Üzerine Mustafa Ruhi Şirin ile Konuşma", *Selam*, Sayı:31, Kasım 1987; Hakan Dursun – Şahin Gürbüz, "Mustafa Ruhi Şirin'le Çocuk Edebiyatı Üzerine", *Gül Çocuk*, Sayı:14, Haziran 1988; Nevzat Yüksel, "Çocuk Edebiyatı Üzerine Mustafa Ruhi Şirin'le", *Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1989*, s.351-61; A.mlf., "Çocuk Edebiyatı Üzerine M. Ruhi Şirin'le", *İslâmî Edebiyat*, Sayı: 3, s.52-55.

Batman’da 1954 yılında doğan *A. Vahap Akbaş*’ı,³⁶ “1.Bir Demet Masal (1985), 2.Kuş Olsun Yüreğim, 3.Gülün Aklı, 4.Göğe Çizilmiş Resimler”³⁷ adlı eserleriyle,

Adana’nın Osmaniye ilçesinde 1955’te doğan *Bestami Yazgan*’ı, “1.Çocuk Şiirleri, 2.Hayvanlar Dünyası (5’li set takım), 3.Sevimli Dostlar (5’li set takım), 4.Canlı Doğa (5’li set takım)” adlı eserleriyle,

Kayseri’de 1955 yılında doğan, ilköğrenimini Ankara’da Keskin Cumhuriyet İlkokulu’nda, orta öğrenimini, Ankara İmam Hatip Lisesi’nde, yüksek öğrenimini de Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi’nde tamamlayan *Ahmet Efe*’yi,³⁸ “1.Kor (1975), 2.Yunus, N’oldu Bu Gönüm (1977), 3.Üç Kandil (1983)” adlı romanları, 1.Tabya (1976), 2.Çocuklara Tarih ve Kahramanlık Hikayeleri (1985), 3.Çocuk Hikayeleri Dizisi (198?), 4.Beydaba’dan Hikayeler (19??)” adlı hikayeleri, “1.Sevgi Çiçeği (1980), 2.Veda (1980)” adlı şiirleri, “1.Çocuklar ve Gençler İçin İslâm Ansiklopedisi (1985), 2. Çocuklara İslâm Büyükleri Ansiklopedisi (1985), 3.Çocuklara Osmanlı Tarihi Ansiklopedisi (1985) adlı ansiklopedik eserleriyle, “Çocuklara İslâm Akaidi (1985)” adlı inceleme eseri, “1.Çocuklar Güle Benzer (1980), 2.Kaf Dağı Uzak Değil (Çocuk Edebiyatı Antolojisi), Esra Sanat Yayınları, Konya, ?” adlı antolojik eserleri ve “1.Çiçek Yağmuru, 2.Hançer, 3.Cemil ile Elif Namazı Öğreniyorlar ...” vb. eserleriyle,

Kayseri’de 1956 yılında doğup ilk öğreniminden sonra orta öğrenimini Kayseri İmam Hatip Lisesi’nde tamamlayan, yüksek öğrenimini Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde tamamlayan, daha sonra Türkiye Diyanet Vakfı’nın Ankara ve İstanbul’daki yayınevi ve işletme bölümlerinde müdür yardımcılığı ve müdürlük yapan, özellikle de roman ve çocuk edebiyatında gösterdiği başarılarla tanınan *Emin Hüseyin Öztürk*’ü,³⁹ “1. Kınalı Kuzu (1983), 2.Derviş Dede’nin Dilinden İman Prensipleri (1983), 3. Derviş Dede’nin Dilinden İbadet Prensipleri (1987), 4.Gül Ağacı (1988) ... vb.” gibi çocuk hikayelerinin yanında, “1.Yaralı Keklik (1987), 2.İpek Kuyruklu Uçurtma (1989) ... vb.” çocuk romanları ve “Çiğdem Çiçekleri (1986) ... vb.”çocuk oyunu alanlarındaki eserleriyle,

Rize’nin Pazar ilçesine bağlı Hisarlı’da 1945’te doğan *Niyazi Birinci*

³⁶ Bkz.: A. Vahap Akbaş, “Çocuk Edebiyatı Yıllığı”, *Türkiye*, 19.5.1987; Murat Başaran, “Şairler Yazarken Çocuklarımızı İhmal Etmemeli” (A. Vahap Akbaş İle Konuşma), *Türkiye*, 9.6.1988.

³⁷ Geniş bilgi için bkz.: Hasan Ocaklı, “A. Vahap Akbaş İle ‘Çocuk Edebiyatı’ Üzerine”, *İslâmî Edebiyat*, Temmuz – Ağustos - Eylül 1999, Sayı:30, s.58-62.

³⁸ Bkz.: Kemal Karabulut, “Ahmet Efe ile Çocuk Edebiyatı Üzerine: Edebiyat Her şey Değildir”, *Zaman*, 6.2.1987; “Ahmet Efe ile ‘Çocuk, Edebiyat ve Yayın’ Üzerine”, *Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1989*, s.332-39.

³⁹ Hakan Dursun – Serhat Karaçam, “Hüseyin Öztürk’le Röportaj”, *Gül Çocuk*, Sayı:5, Eylül 1987; “Kendi Öz Kültürümüze Sırt Çevirmişiz: Hüseyin Öztürk’le ‘Çocuk Edebiyatı’ Üzerine Konuşma”, *Zaman*, 12.4.1988; “Hüseyin Emin Öztürk İle ‘Çocuk ve Edebiyat’ Üzerine”, *Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1989*, s.346-50.

/ Yavuz Bahadıroğlu'nu, "1.Sunguroğlu (1973), 2.Bizans Saraylarında (1974), 3.Buhara yanıyor (1974), 4.Elveda Buhara (1975), 5.Turgut Alp (1975), 6.Sahipsiz Saltanat (1975), 7.Kırım Kan Ağlıyor (1976), 8.Şehzade Selim (1976), 9.Çaka Bey (1976), 10.Şirpençe (1976), 11.Mısır'a Doğru (1976), 12.Yolbaşı (1977), 13.Sel (1977), 14.Boşlukta Yürümek (1979), 15.Köprübaşı (1979), 16.Keşmekeş (1981), 17. Dördüncü Murat (2 cilt, 1982-83), 18.Merhaba Söğüt (1984), 19.Cem Sultan (2 cilt, 1986)" adlı romanları ve "Üçüncü Basamak (1977), Zirvedeki ses (1981)" adlı hikayeleri yanında, 100'den fazla çocuk romanıyla,

Sarıkamış'ta 1938'de doğan *Ali Nar*'ı, "Bir Demet Yasemin (En Güzel Çocuk Hikayeleri) (1991)" adlı eseriyle,

Kahramanmaraş'ın Andırın ilçesinde 1966'da doğan ve çocuklar için yazdığı masalları "Beyaz Kargadan Mavi Masallar" adıyla, öyküleri ise "Sufi ile Pufi" adıyla TV'de yayımlanan *Mevlana İdris Zengin*'i,⁴⁰ "1.Çınçanlı Masal Sokağı (masal), 2.Kirpiller Şapka Giymez (masal), 3.Kuş Renkli Çocukluğum (Bu şiir kitabıyla, 1987 Gökyüzü Yayınları Çocuk Edebiyatı Ödülü'nü aldı)" adlı eserleriyle,

Yine çocuklar için çeşitli türlerdeki eserleriyle tanıdığımız yazar ve şairlerden *Hasan Demir*'i "1.Saksı Çiçeğinin Rüyası" (Çocuk Vakfı Yayınları), 2.Huzurlu Orman (Esra Yayınları), 3.İyiler ve Kötüler (Esra Yayınları)" adlı eseriyle,

Paşabahçe (Beykoz / İstanbul)'da 1955'te doğan şair ve yazar *Nevzat Yüksel*'i, "1.Yaşantılar. Çocuk Hikayeleri (Gonca Yayınevi, İstanbul, 1989), 2.Ormandaki Yangın (Gonca Yayınevi, İstanbul, 1991), 3.Serçenin Günlüğü (Gonca Yayınevi, İstanbul, 1991)" gibi eserleriyle,

Yaşar Çalışkan'ı, "1.Zambaklar Solmasın (Esra Yayınları), 2.Sabır Çiçeği (Esra yayınları), 3.Sevgi Köprüsü (Esra Yayınları)" adlı hikayeleri ile "1.Gurbette Bir Garip" (Esra Yayınları) adlı romanı ve "1.İkindi Güneşi (Esra Yayınları), 2.Ahmakların Reisi (Esra Yayınları)" adlı okul piyesleriyle,

Antalya'nın Serik ilçesinde 1941 yılında doğan *Cengiz Numanoğlu*'nu, "1.Ölüden Mektuplar, 2.Sana Yönelim, 3.Farkında mısın?, 4.En Güzel İsimler Onundur, 5.Şiirlerle Hazret-i Muhammed (S.A.V.), 6.İnsan Doğduk Ama Olabildik mi?, 7.Kur'an-ı Kerim'e Sor da Söylesin, 8.Sabır Sınavı Ömür Dediğin (1991), 9.Kur'an'ı Anladıkça, 10.Cehalet Yangını Kur'an'la Söner, 11.Beytullah'ta Ben, 12.Nesine Güvenir Şu İnsanoğlu (1994), 13.Ne Kadar da Sabırlısın Ya Rabbi, 14.Bütün Şiirleri (c.1)" adlı manzum eserleriyle,

Ağrı'nın Patnos ilçesinde 1944 yılında doğan ve Çocuk edebiyatının pek çok türünde eser veren *Sadettin Kaplan*'ı,

⁴⁰ Mustafa Ruhi Şirin, "Mevlânâ İdris Zengin ile "Çocuklar İçin Şiir" Üzerine", *Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1988*, s.202-209.

“1.Resimli Çocuk Kitapları Seti 40 Kitap.

2.Mesajlı Boyama Kitapları Seti 10 Kitap.

3.Çocuk Romanları Seti 20 Kitap:

[1.Cennet Çocukları, 2.Altın Çocuklar, 3.Kafesteki Çiçek, 4.Hasret Penceresi, 5.Sihirsiz Kaval, 6.Ninemin Beşiği, 7.Ağlayan Seccade, 8.Altın Kanatlı Böcek, 9.Vur Kelepçeyi, 10.Nisan Tomurcukları, 11.Apar Meni Aras, 12.Tuna Boyları, 13.Çatlayan Çınar, 14.Gülcan’ın Günlüğü, 15.Güneşin Doğduğu Yer, 16.Koçlar ve Kağnılar, 17.Çocukken de Büyüktüler, 18.Erkekler de Ağlar, 19.Uzaydan Gelen Çocuk, 20.Karapence.]

4.Peygamberler Tarihi Seti 10 Kitap:

[1.Dünya İnsansız Dönerken, 2.Dağa Konan Gemi, 3.Alevler Gül Olunca, 4.Kölelikten Sultanlığa, 5.Zulüm Tartan Teraziler, 6.Denizi Yaran Asa, 7.Kahreden Sapan Taşı, 8.Allah’ın Koyduğu Ad, 9.Balık Karnında Hayat, 10.Gökte Devam Eden Hayat.]

5.Tuba Dizisi 10 Kitap:

[1.Konuşan bebek, 2.Hacı Leylek, 3.Tatlı Dil, 4.Ninemin Ödevleri, 5.Annemin Kanatları, 6.Kadife Cıvcıv, 7.Ağlayan Serçe, 8.Tavus Kuşu, 9.Kokulu Karga, 10.Pamuk Kedi.]

6.Esra Dizisi 10 Kitap:

[1.Esra ile Nasrettin Hoca, 2.Esra ile Keloğlan, 3.Esra ile Nene Hatun, 4.Esra ile Rabia Hatun, 5.Öğretmenin Öğütleri, 6.Ayşe Nine, 7.Sütlü Pınar, 8.Sümbül Dede, 9.Gelin Bohçası, 10.Esra’nın Emaneti.]

7.Emre Dizisi 10 Kitap:

[1.Emre’nin Anahtarı, 2.Emre İstanbul’un Fethinde, 3.Emre Preveze Savaşı’nda, 4.Emre Plevne Savaşı’nda, 5.Emre Çanakkale Savaşı’nda, 6.Emre Kurtuluş Savaşı’nda, 7.Emre Kore Savaşı’nda, 8.Emre Kıbrıs Savaşı’nda, 9.Emre Bedir Savaşı’nda, 10.Emre Hayat Savaşı’nda.]

8.Gençlik Edebiyat Dizisi:

[1.Sığ Sular (Hikayeler), 2.Sular Susadıkça (Şiirler), 3.Bir Demet Leyla (Roman), 4.Ferman (Şiir), 5.Gönül Cemresi (Şiir).]” ... vb. adlı eserleriyle,

“Müslüman Türk çocuklarının, Yüce Peygamberimizin pırlanta sözleri olan hadis’lere ilgi göstermelerini ve seve seve ezberlemek ve yaymak için emek sarf etmelerini Cenab-ı Hak’tan niyaz eylerim.”⁴¹ diyen *Enver Tuncalp* (1911-?)’ı, “Çiçek Açan Seccade (1972) ve “Manzum Hadisler” (1975) ... vb. adlı eserleriyle,

Son olarak da ‘Ümit Çiçekleri (1984)’ adlı eseriyle Ordu’nun Ulubey ilçesi Eymür köyünde 1956 yılında doğan *Nuri Kahraman*’ı sayabiliriz.

⁴¹ Enver Tuncalp, “Müslüman Türk Çocukları İçin Manzum Kırk Hadis”, *Manzum Hadisler*, Şark Matbaası, Ankara, 1975, s.4.

Şüphesiz, bu saha ile uğraşan ve değişik türlerde eserler veren şair, yazar ve incelemecilerin tamamından söz etmek, hele İslâm coğrafyasının bütününe dikkate alarak bunların tümünü sayıp dökmek bu ve benzeri çaptaki çalışmaların sınırlarını aşar.

Bu sebeple, yukarıda kısmen zikredildiği gibi, müstakil çalışmalarla İslâmî Çocuk Edebiyatı daha geniş biçimde ele alınmalı ve bu alanda verilen eserler farklı dillerde ise, Müslüman milletlerin dillerine çevrilerek tanınması ve tanıtılması sağlanmalıdır.

SONUÇ

Müslüman edip ve şairler, çocuklarını zararlı yayınlardan ve onların tesirinden korumak istiyor, onları başkalarının değil de kendilerinin biçimlendirmelerini istiyorlarsa, bu alanı boş bırakmamalıdır. Sahanın gerektirdiği ciddiyet ve kalitede İslâmî Çocuk Edebiyatı'na ürün kazandırmalıdır. Bilmeliler ki, boş bırakılan bir saha mutlaka birileri tarafından doldurulur.⁴²

Öte yandan 'İslâmî Çocuk Edebiyatı', İslâmî Edebiyat'ın bir alt türüdür. Bu itibarla ondan ayrı düşünülemez. Çünkü o, sadece geçmişin ya da halin değil, aynı zamanda geleceğin de edebiyatıdır. Yarınlar çocukların ve gençlerin olacağına göre, onları dikkate almayan hiçbir dünya edebiyatı olamayacağı gibi, İslâmî Edebiyat da olamaz. Çünkü İslâmî Edebiyat, ilham aldığı evrensel özellikler taşıyan İslâm gibi tüm dünyayı ve çocuklarını kucaklar.

Genel olarak ifade etmek gerekirse, diğer İslâm ülkelerinde olup bitenleri bir yana koyarsak, bizde bu alanda sürdürülen mevcut çalışmaların istenilen düzeyde olmadığı, belli bir plân ve perspektifle yürütülmediği söylenebilir.

Bu alan ile ilgili olarak yapılan çalışmaların çoğu birbirinden bağımsız gibi gözükmemektedir. Sonuçta belli bir hedefte toplanıyor gibi gözükse de ortada bir sorunun varlığı gözden kaçmamaktadır. Hadise, İslâmî Edebiyat bağlamında düşünülerek çok çeşitli alt birimleriyle birlikte ele alınmalı, ortak birliktelikler ve hedefler tespit edilmelidir.

İslâmî Çocuk Edebiyatı ürünleri, bütün türleriyle pek çok şair ve yazar tarafından bir yandan verilirken, öbür yandan, bu ürünleri İslâmî eleştiri süzgecinden ve İslâmî Çocuk Edebiyatı kıstasları açısından değerlendiren pek çok araştırma ve incelemeler yapılmalı, açık oturum, panel vb. etkinliklerle de kamuoyuna farklı yönleriyle anlatılarak çalışmalar yürütülmelidir.

Ayrıca mevcut ürünler, pedagojik açıdan da ele alınarak, çocuk psikolojisi, eğitim psikolojisi, din psikolojisi vb. yönlerden de eleştiriye tabi

⁴² Çocuk Edebiyatı konusunda ayrıca bkz.: "Çocuk Dergiciliği Üzerine", *İslâmî Edebiyat*, Kasım – Aralık – Ocak 1988 / 89, Sayı:3, s.50-51.

tutulmalı ve böylece bu alanda bundan sonra yapılacak çalışmalara ışık tutulmalıdır.

Şüphesiz, İslâmî Edebiyat bağlamında ele alınacak bir İslâmî Çocuk Edebiyatı, teoride ve pratikte mesafeler kat edildikçe daha da olgunlaşacak, önemi kavrandıkça ürünlerde ve dolayısıyla da etkinliğinde artışlar olacaktır.

Ülkemiz açısından söylemek gerekirse, bu alanın henüz keşfedilmekte olduğunu dile getirsek mübalağa etmiş sayılmayız. Şüphesiz bu alanda verilmiş örneklerin tarihi hayli gerilere gider. Ancak, günümüz kültürel etkileşimleri kadar tesire maruz kalınmadığı dönemlerde, bu tür eserler ihtiyacı karşılar gibi gözükrken, günümüzde artık bilinçsiz bir iki eser vermekle bu alanın hakkının teslim edildiği iddia edilemez.

Teorik temelleri tesbit edilmemiş hangi edebî tür olursa olsun, İslâmî Çocuk Edebiyatı da dahil, doğru ve sağlıklı pratik uygulamaları yapılamaz. Burada, ‘teori mi yoksa pratik mi önce gelir?’ sorusunu bir kenara bırakarak, bu alanda birbirinden bağımsız ve bilinçsiz verilen ürünlerin ve çalışmaların birlikteliği sağlamak ve ortak ilkelere birleşmek için teorik temeller üzerinde yürümelerinin gerekliliğini belirtmek gerekir.

Geleceğimizin maddî - mânevî mirasçısı ve teminatı çocuklarımız ve gençlerimiz olduğuna göre, onları nasıl bulmak veya görmek istiyorsak bu çocuk ve gençlerimizi ona göre yetiştirmeliyiz. Onları günün değil, geleceğin şartlarına göre yetiştirmek bizlerin asıl görevlerinden biridir.

KAYNAKÇA

- EL-ACLÛNÎ, İsmâil b. Muhammed, **Keşfu'l-Hafâ ve Müzîlü'l-İlbâs 'ammâ İštehera mine'l-Ehâdîsi 'alâ Elsineti'n-Nâs**, 2.tb., Dâru'l-İhyâi't-Türasi'l-Arabî, Beyrut, 1351, c.1, s.294, hadis no:938.
- EL-AZÎZÎ, Muhammed b. Şeyh İbrahim, **es-Sirâcü'l-Münîr Şerhu'l-Câmi'u's-Sağîr**, Mısır, 1312, c.2, s.134.
- BAKIRCIOĞLU, Ziya, "Çocuk Gazete ve Dergileri", **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi. Devirler / İsimler / Eserler / Terimler**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1977, c.2, s.159.
- BAŞARAN, Murat, "Şairler Yazarken Çocuklarımızı İhmal Etmemeli" (A. Vahap Akbaş İle Konuşma), **Türkiye**, 9.6.1988.
- BAYMUR, Fuat – DEMİRAY, Kemal, **Çocuk Edebiyatı Antolojisi**, Maarif Vekaleti, Ankara, 1957, 235 s.
- BİLGİN, Prof. Dr. Beyza, **İslâm ve Çocuk**, 1.bs., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1987, 182 s.
- CANAN, Prof. Dr. İbrahim, **İslâm'da Çocuk Hakları**, Yeni Asya Yayınları, İstanbul, 1981, 176 s.
- CANAN, Prof. Dr. İbrahim, **Kur'ân'da Çocuk Eğitimi**, Yeni Asya Yayınları, İstanbul, 1996, 219 s.
- CANAN, Prof. Dr. İbrahim, **Peygamberimizin Sünnetinde Terbiye**, 3.bs., Cihan Yayınları, İstanbul, 1984.
- ÇALIŞKAN, Adem, **Cumhuriyet Devri Türk Edebiyatı (1923-1993)**, Samsun, 1993, XVI+937 s. [Eser, gayr-ı matbudur].
- ÇOBAN, Mehmet, **Dînî Konulu Çocuk Kitaplarının Yapısal ve Eğitsel Nitelikleri Açısından Değerlendirilmesi**, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, ?.
- ÇOKUM, Sevinç, "1987'de Çocuk Edebiyatında Masal, Hikaye ve Roman", **Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1988**, Gökyüzü Yayınları, İstanbul, 1988, s.55-57.
- DİLİDÜZGÜN, Selahattin, **Çağdaş Çocuk Yazını**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1996, 136 s.
- DURSUN, Hakan – KARAÇAM, Serhat, "Hüseyin Öztürk'le Röportaj", **Gül Çocuk**, Sayı:5, Eylül 1987.
- DURSUN, Hakan – GÜRBÜZ, Şahin, "Mustafa Ruhi Şirin'le Çocuk Edebiyatı Üzerine", **Gül Çocuk**, Sayı:14, Haziran 1988.
- el-KEYLÂNÎ, Necîb, "Önsöz", **İslâmî Edebiyat'a Giriş**, (Çev.: Ali Nar), Risale Yayınları, İstanbul, 1988, 157 s.
- el-KEYLÂNÎ, Necîb, **Edebü'l-Etfâl fî Da'vî'l-İslâm**, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut, 1991, 200 s.
- el-KEYLÂNÎ, Necîb, **Kara Gölge**, (Çev.: Ali Nar), Gonca Yayınevi, İstanbul, 1988.
- ER, Sırrı, "Üzeyir Gündüz ile Çocuk Edebiyatı Üzerine", **Zaman**, 4.9.1987.
- ERDOĞAN, Fatih, **1985-87 Yerli Çocuk Yazını Ürünlerinin Konusal ve Sayısal Analizi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1989.
- EROĞLU, Selim, "Sizin İçin Yazarlar... Yazılanlar...", **Diyanet Çocuk Dergisi**, Ocak 1989, Sayı:102, s.9.
- ERTÜRK, Selahattin, **Eğitimde 'Proğram' Geliştirme**, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 1972.

- GÖÇMEN, Aylin, **Çocuk Edebiyatı Makaleler Bibliyografyası (1953-1991)**, Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Yayınlanmamış Lisans Tezi, İzmir 1995, TDE. 498.
- GÖKŞEN, Enver Naci, **Örnekleriyle Çocuk Edebiyatımız**, 5.bs., Remzi Kitabevi, İstanbul, 1985, 202 s.
- GÖZEN, Atiye, **Çocuk Hikayelerinde Dinî Motiflerin Eğitim Açısından İncelenmesi**, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, ?
- GÜREL, Yrd. Doç. Dr. Zeki, **Cumhuriyet Devri Çocuk Edebiyatı**, Çocuk Edebiyatçıları Birliği Derneği Yayınları, Ankara, 1998, 110 s.
- HEYSEMÎ, Nureddin Ali b. Ebî Bekr, **Mecma'u'z-Zevâ'id ve Menba'u'l-Fevâ'id**, Dâru'l-Küttâbi'l-Arabî, Beyrut, h.1408, c.8, s.156.
- HÖKELEKLİ, Prof. Dr. Hayati, "Çocuk", **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, İstanbul, 1993, c.8, s.355, 357.
- KANDEMİR, Prof. Dr. M. Yaşar, "Nasıl Bir Çocuk Edebiyatı", **Türk Edebiyatı. Aylık Fikir ve Sanat Dergisi (Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı)**, Sayı:111, Ocak 1983, s.22.
- KARABULUT, Kemal, "Ahmet Efe ile Çocuk Edebiyatı Üzerine: Edebiyat Her şey Değildir", **Zaman**, 6.2.1987.
- KARMAL, H. Kemal, **Çocuk Tiyatrosu**, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1990.
- KIZILTAN, Nazan, **Türk Çocuk Yazın Dilinin Dilbilimsel Analizi**, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, ?.
- KOMİSYON "Üzeyir Gündüz ile "Çocuklar İçin Yazmak" Üzerine", **Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1989**, Gökyüzü Yayınları, İstanbul, 1989, s.340-45.
- KOMİSYON, "Ahmet Efe ile "Çocuk, Edebiyat ve Yayın" Üzerine", **Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1989**, s.332-39.
- KOMİSYON, "Dünya İslâmî Edebiyat Birliği II. Genel Kurulu İstanbul'da Akedildi", **İslâmî Edebiyat**, Ekim – Kasım – Aralık 1989, Dönem:2, Sayı:2, s.43-44.
- KOMİSYON, "Hüseyin Emin Öztürk İle "Çocuk ve Edebiyat" Üzerine", **Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1989**, s.346-50.
- KOMİSYON, "İslâmî Edebiyat Birliği'nin İstanbul'da Akdettiği 2. Genel Kongresi Sonucunda Basına Yapılan Açıklaması", **İslâmî Edebiyat**, Dönem:2, Sayı:2, s.44-45.
- KOMİSYON, **Çocuk Yayınları Sempozyumu 'Bildiriler' 11-13 Kasım 1981. Ankara**, Ankara, 1987.
- KONUK, Yurdagül, **Okul Öncesi Çocuklarda Dinî Duygunun Gelişimi ve Eğitimi**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1994.
- KÜR, İsmet, **Türkiye'de Süreli Çocuk Yayınları**, Atatürk, Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Ankara, 1991, VI+558 s.
- MERCAN, Ahmet, "Çocuk Programları Üzerine Mustafa Ruhi Şirin ile Konuşma", **Selam**, Sayı:31, Kasım 1987.
- NAR, Ali, "Edebiyat Olayı", **İslâmî Edebiyat**, Ekim – Kasım – Aralık 1993, Sayı: 22, s.96.
- en-NEDVÎ, Şeyh Ebu'l-Hasen Ali, **Kasasun mine't-Târihi'l-İslâmî li'l-Etfâl**, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut, 1992, 144 s.

- OCAKLI, Hasan, “A. Vahap Akbaş İle ‘Çocuk Edebiyatı’ Üzerine”, **İslâmî Edebiyat**, Temmuz – Ağustos - Eylül 1999, Sayı:30, s.58-62.
- ÖZALP, Ahmet, “Çocuk Gözüyle Zarifoğlu”, **Zaman**, 20.7.1987; Krş.: **Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1988**, s.161-64;
- ÖZDEN, Öztürk, **Türkiye’de 1928’e Kadar Çıkan Dergilerde Çocuk ve Aile Teması**, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes, 1991.
- ÖZTÜRK, Hüseyin Emin, **Batı Çocuk Klasiklerinde Temel Değerler**, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, Ankara, 1991, X+167 s.
- PEHLİVAN, Gülnaz, **Türkiye’de 1928’e Kadar Çıkan Çocuk Kitaplarında Çocuk ve Aile Teması**, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes, 1991.
- PEKER, Prof. Dr. Hüseyin, **99 Soruda Çocuk ve Suç**, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul, 1994, s.77-78.
- PULAT, Ali, **Cahit Zarifoğlu’nun Çocuk Edebiyatı Üzerine Yazılmış Eserlerinin İncelenmesi**, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon, ?.
- SADRİ, İbrahim, “Cahit Zarifoğlu’nun Büyüklere Kuş Masalları”, **Yayın Dünyasına Pencere**, Sayı:1, Ocak 1988.
- SEFERCİOĞLU, Necmeddin, “Çocuk Edebiyatı”, **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi. Devirler / İsimler / Eserler / Terimler**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1977, c.2, s.156, 157.
- SINAR, Alev, **Türk Hikaye ve Romanında Çocuk (1872-1950)**, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, ?.
- Es-SUYÛTÎ, Celâlüddîn Ebu’l-Fadl Abdirrahman b. Ebî Bekr b. Muhammed, **Câmi’u’s-Sağîr fî Ehâdisi’l-Beşîri’n-Nezîr**, Dâru’l-Kütübî’l-İlmiyye, Beyrut, 1981, c.1, s.190, Hadis no: 3166.
- ŞEBLÛL, Ahmed Fazl, “Esâsiyyâtün fî Edebî’l-Etfâl” (Arzu Kitâbin), **Mecelletü’l-Edebî’l-İslâmî**, Sene: 2, Şevval – Zilkade – Zilhicce 1415 / Mart – Nisan – Mayıs 1995, Aded: 6, s.83-85.
- ŞİRİN, Mustafa Ruhi, “Bir Yazarlık Biçimi”, **Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1989**, Gökyüzü Yayınları, İstanbul, 1989, s.58-59 vd.
- ŞİRİN, Mustafa Ruhi, “Bir Yazarlık Biçimi”, **Diriliş**, Sayı:13, 17 Ekim 1988.
- ŞİRİN, Mustafa Ruhi, “Cahit Zarifoğlu İle ‘Çocuk Edebiyatı’ Üzerine”, **Türkiye Kültür ve Sanat Yıllığı 1984**, Türkiye Yazarlar Birliği yayınları, Ankara, 1984, s.324-28.
- ŞİRİN, Mustafa Ruhi, “Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış”, **Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1987**, (Yay. Haz.: Mustafa Ruhi Şirin), c.1, Gökyüzü Yayınları, İstanbul, 1987.
- ŞİRİN, Mustafa Ruhi, “Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış”, **İlim ve Sanat**, Kasım – Aralık 1986, Sayı: 10, s.40.
- ŞİRİN, Mustafa Ruhi, “İşaret Çocukları’nın Şairinden Çocuklara”, **Yedi İklim**, (Cahit Zarifoğlu Özel Sayısı), Sayı:5-6, Temmuz – Ağustos 1987.
- ŞİRİN, Mustafa Ruhi, “Mevlânâ İdris Zengin ile “Çocuklar İçin Şiir” Üzerine”, **Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1988**, s.202-209.
- ŞİRİN, Mustafa Ruhi, “Sizin İçin Yazarlar... Yazılanlar”, **Diyanet Çocuk Dergisi**, Mart 1989, Sayı:104, s.9.

- TANSEL, Fevziye Abdullah, **Çocuklar İçin Dinî Şiirler**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1961, XVI+104 s.
- TİLKİ, Bahriye, **Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanlarında Çocuk**, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1990.
- TUNCALP, Enver, "Müslüman Türk Çocukları İçin Manzum Kırk Hadis", **Manzum Hadisler**, Şark Matbaası, Ankara, 1975, s.4.
- Türk Edebiyatı, Aylık Fikir ve Sanat Dergisi** (Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı), Sayı: 111, Ocak 1983.
- UMRAN, Sedat – AKAY, Hasan, **Şaheserler Çocuk Şiirleri Antolojisi**, İşaret Yayınları, İstanbul, 1995.
- YÜKSEL, Nevzat, "Çocuk Dergiciliği Üzerine", **İslâmî Edebiyat**, Kasım – Aralık – Ocak 1988 / 89, Sayı:3, s.50-51.
- YÜKSEL, Nevzat, "Çocuk Edebiyatı Üzerine M. Ruhi Şirin'le", **İslâmî Kültür, Sanat ve Edebiyat**, Kasım - Aralık - Ocak 1988 / 89, Sayı:3, s.52-55. Krş.: **Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1989**, s.351-61.
- YÜKSEL, Nevzat, "Çocuk, Kitap ve Çocuk Edebiyatı", **İslâmî Kültür, Sanat ve Edebiyat**, Ağustos – Eylül – Ekim 1988, Sayı: 2, s.32-33.
- ZALT, Dr. Ahmed, "Edebü't-Tufületü fî Zav'î't-Tasavvuri'l-İslâmî", **Mecelletü'l-Edebi'l-İslâmî**, Sene:1, Receb 1414 / Aralık 1993, Aded:1, s.89-90.
- ZAMAN, "Kendi Öz Kültürümüze Sırt Çevirmişiz: Hüseyin Öztürk'le 'Çocuk Edebiyatı' Üzerine Konuşma", **Zaman**, 12.4.1988.
- ZENGİN, Mevlana İdris, "M. Ruhi Şirin ile 'Çocuk Edebiyatı' Üzerine", **İkinci Yazıları**, Sayı:59, Ağustos 1987.

Islamic Child Literature

ABSTRACT

To train according to the necessities of age, our children that is the guaranty of our future is one of the most important our duties. This duty can not be realized only to inquire about science and technics of children, but it also can be realized to inquire and educate in culture, art and literature fields.

For this reason, it is a big necessity to the produces of ‘Child Literature’ in general meaning, to ‘Islamic Child Literature’ in special meaning; so it is devoloped and presented. But this work isn’t ‘a childish work’. For this reason, it is necessary to get to irritable extremely about the foundation of the theoric bases of ‘Islamic Child Literature’ and in practice, the producting works that are suitable this. Such this article have arose in result of that kind of attemption.

This article, Islamic Child Literature includes ‘Introduction’, ‘a.History’, ‘b.Sources’ (‘ba.Child in Qur’an’, ‘bb.Child in Hadith’), ‘c.Child and Literature / Child Books’, ‘.The Works on the Islamic Child Literature’ (‘a.The Works in Islamic Countries’, ‘b.The Works in Our Country’, ‘d.The Produces of Islamic Child Literature’ (‘da.Translations’, ‘db.Compositions’, ‘dba.In Order Islamic Countries’, ‘dbb.In Our Country’. The Article was ended with the section of ‘Result’, and has a large ‘Bibliography’.

It isn’t necessary to say that the Islamic Child Literature, that is discussed in the context of Islamic Literature or the Theory of Islamic Literature, has, as well as Islamic Literature, two bases ie. Qur’an and Hadith.

In a looking at the perspective of the studies in our country, it is necessary to say that this field is yet discovered. Theoretical and pratical works are made to this new one.

As a result, our article, Islamic Child Literature is written with the same aim, too.